

حکیم کل محمد آزاد صوفی

[جلد ۰۰]

۱۹۵۶-۵۵ ع

[دفعہ ۱۵۰]

قیمت ۱-۸-۰

چھاپند؟ جا سب حق و واسطہ قائم

چھاپند؟

آر-ایچ احمد انڈ برادرس

بوکسٹرس، پبلشرس شاہی بازار حیدرآباد (ہاک)

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميرائي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

سنڌي ادبي ڪتاب

۳-۸-۰	نشر العلوم حصہ ۱ دین محمد ادیب
۳-۸-۰	" " ۲ " "
۳-۸-۰	" " ۳ " "
۳-۸-۰	" " " " "
۰-۸-۰	سیرت منصور
۰-۱۲-۰	تعلقات اسلام علی خان اہڑو
۲-۰-۰	سندس ابو جہو مولوی الہ بخش
۱-۸-۰	فاتح سند خلیق مورائی
-۱۲-۰	ہندو کامل کی - بی - میمن
۳-۰-۰	سند جو شاہنامون مہر حسن علی ٹالپر
۰-۸-۰	کتابت شعاری خان صاحب آغا قاج محمد
۰-۶-۰	" " " " " لکے لکھتوں
۰-۶-۰	رسومات تباہی علی خان اہڑو
۰-۱۲-۰	" " " " " اخلاقی گلدستا

آر۔ ایچ احمد انڈیا پرائرس۔

یوگسپارس شاہی بازار حیدرآباد (پاک)

سلام دربار گاه عالي.

سودا حضرت امام حسين الشهيد كربلا رضي الله عنه

از بنده بنده گان کمتر از سگان

گل محمد آزاد صوفي اكي شيعو اكي سني

مذهب و ملت امامه

۱- امت احمد - چانو کون کي شان حسين

كربلا ۾ ٽن ڪرو برادر نيهان حسين

۲- غر حسيني آه جن جي جان ۾ لهر جاني

سي لاه مجلس ۾ داخل غمگساران حسين

۳- اهل بيتن سان عداوت ۽ سڏائڻ مسلمان

قلب مان ڪيو ڪڍي لي يار ياران حسين

۴- روز محشر جو پڇاڻو معاف آهي ٽن مٿان

جاء جنت ۾ آهن ٿي جوڪي مڃيان حسين

۵- چار ڪوٽ جو سڏي آزاد ڪي سائي ڏلو

۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

ياد حسين -

آلتا درگاه فلڪ بارگاه حضرت سيدنا امام حسين
شهيدان كربلا رضوان الله عليهم اجمعين

۱- ڪرم سان ڪامل خدا يار مون کي ڏي محبت حسين

شال من ۾ منهنجي مدد ڪر اچي وڃي صورت حسين

۲- پاڻ پيغمبر سڪوري آه فرمايو ائين

منهنجي محبت آه ان سان جنهنڪي ئي محبت حسين

۳- دين ۽ ايمان تقويٰ زهد الجهر ٿيو قبول

پاڻ پنهنجن هٿن سان ان کي ڏني جنس حسين

۴- ڪما مبارڪ ڪلهن پيغمبر سدائين جي سوار

هان اعليٰ ٿيو الهي لاءِ ۽ ملي عزت حسين

۵- ڪربلا ۾ ظالمن تڪليف ڪئي ڪئي روا

سا قبولي سڀ خوشي سان ڏس اها همت حسين

۶- در اچي آزاد جو شل الهي مائٽ ۾ ختم

مهر جي ان تي مدامي ئي وڃي رحمت حسين

ديباڇو.

حقيقت کي واضع ڪرڻ لاءِ هڪ مهينو
۽ سڄي گذارڻ.

السان ذات ڪڏهن ڪڏهن روح رها ٿيندڙ
۽ غمن ۾ غرق ڪندڙ اهڙا درد جهڙا واقعا نازل ٿين
ٿا جي نه رڳو ڏک ۽ الم جو ڪارڻ آهن، پر شرافت ۽
انسانيت جي دامن تي به هڪ لهايت بدامان داغ ليڪن
ٿا. اهي ڪيتري وقت کان جهڙا به ڪن ٿا ۽ ياد نه
رهن ٿا مگر تڏهن به جيئن جيئن زمانو گذرندو وڃي
ٿو، تيئن تيئن دلين ۾ اهي به مٽيا وڃن ٿا، تان به
آخر ته ايتريقدر فراموش ٿي وڃن ٿا جو ڪڏهن
خواب جي مثل به ياد ٿي رهن. پر ڪربلا جو حادثو ئي
هڪ اهڙو جگر ڇلائيندڙ ۽ ڏيل ڏاريندڙ افسوسناڪ
واقعو آهي، جنهن ڏک ۽ تڪليفن سان گڏ انسانيت
۽ شرافت کان ٻاهر وحشي ۽ درندن جهڙن واري
هلت جو برتاءُ ڪيو ويو هو، جنهن کي اڄ ۱۳۰۰ وره
گذري ويا آهن ته به جيئن پوءِ تيئن دلين تي تازو آهي
۽ روز قيامت تائين ياد رهندو ۽ ڪڏهن به محو ليڻ
ولاءِ نه آهي.

سڳڻن قوم ۽ مذهب وارن جو لغو سال عيد
والڪر خوشن سان ملهائو ويندو آهي. اسلام ئي هڪ
مذهب آهي جنهنجي نهن سال جي شروعات ماءُ
مصرم الحرام کان آهي ۽ چند ڏسڻ سان ئي مومنين جي
گهرن ۾ غم حهن عليه السلام جي ماتم جي صف
پرا ڪئي وڃي ٿي ۽ ان مهني جو بهارون ڏهو
حضرت شهيدان ڪربلا رضي الله عنه جنهنجي غم ۽
اندوه ۾ گذاريو وڃي ٿو جو دستور روز قيامت قائم
بند ٿيڻ وارو نه آهي. انجو ڪارڻ هي آهي ته سڄا
حضرت امام حسين عليه السلام جن ڪربلا جي مريد
۾ جنهن صبر، اهل، شجاعت، همت ۽ استقلال
ثبوت ڏنو هو انجو نظير دنيا جي ڪا به تاريخ يا ڪو
مذهب بهش نه ڪري سگهندو. امام صاحب جن جي
اتها درجي جي حالتن وارا وحشانه ۽ زبان سان
ظاهر نه ڪري سگهڻ جهڙا ظلم نهايت بيچاڻي ۽
ڪمينائي جا طريقا جائز رکيا ويا هئا، پر انهن سڳو
جي دل کي ڏرو نه ڪو لوڏو يا اڇڪ نه آئي. خدا
کي ان سڳوري جي مظاهري ۽ بهڪسي ۽ بهچار
اهڙي پسند آئي جو سندن خدا جي راه ۾ هي قرباني
قبول ڪري انجو ڏڪر اهڙي طرح قائم رکيو جو ان
قيامت تائين يادگار رهندو. پر اڄ جي -
عزازتن قربانن جي موت جو صدمو، ننڍڙن معصرا

هن جو ڀڪيو اهو تهرن جي ڀڪاڪ وڪارن ۾
 ٽڙيلن، والدان جي هنج ۾ سندن اکهن آڏو دم ڏيڻ،
 پرده اشهر، پاڪ حرم جن ڪڏهن به ڪنهن لا هوم
 جو منهن نه ڏٺو هو، تنهنجي بي پردگي ۽ بي حرمتي،
 هي سڀ ڳالهون صبر جي آزمائش لاءِ هيون، جي
 همت کي ٽوڙڻ لاءِ امتحان درپيش هيون. پر حضرت
 امام صاحب اهي سڀ هلاڪيون ۽ ڏک ڪندي
 خوشي سان برداشت ڪيا. ايتري قدر جو پاڻن ۽ پٽن
 جا خون ۽ خاڪ آلوده شويڊ لاش پنهنجي مبارڪ
 هٿن سان مودان مان کڻي مڪان تي آندا ٿي ۽ اهڙي
 سخت مصيبت زده حالت ۾ به دشمنن کي سهجائي
 انهن کي هدايت جو رستو ڏيکارڻو ويو ٿي ۽ بي
 پاسي اهل بيتن سڳورن ۽ سڀني رفيقن کي صبر ۽
 تسڪين جي تلقين فرمائيندا رهيا ٿي. نه ته اهڙي
 وقت ۾ اهڙي قسم جا درد انسان جي چوڪا حالت
 ڏٺائون ٿا انهنجو اندازو به آهي ئي ڪري سگهندا
 جهڪي انهن حالتن ۾ گرفتار هوندا. ڇو ته جتي باد
 ڀرادي آهي اها ئي جاءِ چلندي آهي ۽ پاڙي وارن
 کي انجو سهڪ ڪوڙ ايندو آهي.

هن حادثي جي لسبت کي اهو سبب ڏيندا آهر
 ته بني اميه ۽ بني هاشمي جو باپ خانداني گهرو خا
 اصل کان وٺي هليو آهي ان جو نتيجو اهو شهادت

هتي. پر اهڙن ماڻهن کي شايد تاريخ جي علم جو اڀياس
ڪو نه ٿو ٿي سگهي ڇاڪاڻ ته جي ائين هجي ته طرفدارن
۾ به هڪڙي پاسي رڳا ٻئي پاسي هجن ها ۽ ٻي پاسي
ٻئي هاشمي. مگر انهن نه هون جڏهن ته هر هڪ بعد
جنهنهجي اهو ۾ يزيد جي فوج جي واڳ هئي ۽ ڪربلا
جي ميدان جو وڏو ڪمالدار هو سو حضرت رسول
ڪريم صلي الله عليه وسلم جنهنجي مامي حضرت سعد
بن وقاص جو پٽ هو ۽ شهر امين جو هن واقعي جي
معاملي جو مدار چيو وڃي ٿو سو حضرت امام حسين
عليه السلام جنهنجي مائو جي پيءُ حضرت عباس علمدار
جو مامون هو. گویا ٻئي هاشمين مان ئي ڪري ٻئي
امين جو طرفدار هو. اهو طرح ڪيترا ٻئي امير جا
لاڳاپيدار هئا جي حضرت امام حسين جا طرفدار هئا.
تنهنڪري ثابت ٿيو ته اها لڙائي ڪا خانداني ضد يا
گهرو دشمني جا ڪارڻ نه هئي.

وري ڪن جو چوڻ آهي ته حضرت امام حسين
جن کي خلافت جي خواهش هئي، پر غلط باڪل غلط.
چو ته تاريخن ۾ صاف ٻڌو آهي ته حضرت امام حسين
جنهنهجي وڏي پيءُ وانگر خلافت کان هزار هئا ۽ ان
جن يزيد جي خلافت قبول ٿي ڪئي تن مان عبداللہ
بن زبير به هڪڙو هو جنهن جي هڪ آي هڪي معظم
جي سڀني ماڻهن بيمت ڪري ان کي پنهنجو خليفو

ٺهرايو هو. ان عبدالله حضرت امام حسن تي تمام گهڻو
 زور رکيو ته جيڪڏهن توهان کي خلافت جي خواهش
 هجي ته آڏو اڏاڏي هڪ ٽي بيعت ڪريان ٿو ۽ مڪي
 منظر جا ماڻهو سمورا اڏاڏي بيعت لاء تيار آهن. هڪڙو
 ته مڪو معظم امن جو هنڌ آهي اتي ڪا لڙائي ٿيڻ
 واري نه آهي، ٻيو ته اتي جا سڀئي رهاڪو يزيد اچي
 برخلاف آهن تنهن ڪري توهين بي خطر رهي سگهو
 ٿا. هاڻي جي سچ ۽ سچ حضرت امام سڳورا خلافت
 جا خواهان هجن ها ته اهو وجهو. تمام چڱو هو پر باوجود
 عبدالله کي به اهو جواب ڏنا ته امانجي مرضي خلافت
 لاء هرگز ڪانهي.

حقيقت هي هئي ته حضرت امام صاحب جن يزيد
 ۽ الهی چنڊال چوڻڪڙي جي افعالن کان گهڻو ناراض
 هئا، جو اهي زاني، شرابي، مفسد ۽ بيمدين هئا.
 امام صاحب جنهنو مقصد هو ته جي يزيد دل سان
 توبه ڪري باز اچي ۽ دين محمدی جو هر حالت ۾
 لحاظ ڪري ته اسان سڀئي ان کي خليفو ڪري مڃڻ
 لاء تيار آهيون. پر جي هو باز نه اچي ته ٻيو ڪو
 ايماندار ۽ ديدار ماڻهو خليفو مقرر ڪجي. فقط اهو
 ئي مقصد هو جو اسلام جي نالي ۽ ناموس تي يزيد
 جهڙي بدڪار جو هٿ هڪ قسم جو داغ هو، تنهنڪري
 حق ۽ سچائي جي اظهار ڪرڻ لاء حضرت امام صاحب

پنهني جان، مال ۽ آل امان قربان ڪيو. هي جنگ حق ۽ باطل جي نه هجي ها ته جيڪر شهادت جو مقصد ئي فوت ٿي وڃي ها. ۽ الهيءَ حالت ۾ شهادت جي باري ۾ جيڪي گهڻو اڳي حضرت روح الامين، حضرت نبي ڪريم وٽ پيشنگويون ڪندو ٿي رهيو سي، جيڪر ڪونه ٿين ها.

شهادت جي ذڪر جو هڪ سنڌي ۾ روضه الشهداء، نالي جهولي وقت جو ڇاپي همت آيل هو پر انجي، ٻولي نظم جي لمبائي جهڙي سنڌي ۽ جهڙي صورت خطي جي ٻول ۾ هئي. جنهنڪري اسانجا هائوڪا انگريزي خواندا لوجوان ان ڪتاب مان بهرو وٺي نٿي سگهيا. ان کان پوءِ هڪڙي سنڌي سڪول ماستر هائوڪي سنڌي صورتخطي ۾ ساڳئي مضمون وارو ڪتاب لکيو، جي ڪتاب ۾ شايد هفت هزار مان مشڪل ملي سگهن يا اصلي ۾ ملي سگهن تنهن کان سواءِ، شهادت جي ذڪر مان هر هڪ مسلمان کي هنهن، مقصد موجب وائف لوڻ ڪهرجي سو مطلب به انهن ۾ تاريخي روءِ سان ۽ واضع نه هو، تنهن ڪري هن مسڪن ڪوشش ڪري مختصر طرح هن ڪتاب ۾ شهادت جو ذڪر پيش ڪيو آهي ته هائوڪا جوان توڙي اسانجا ٻيا مسلمان پائر ان مان صحيح نموني جي باقائمت حاصل ڪن ۽ مومن جي دلهن ۾ حضرت امام

صاحبن جي غم جي تازگي رهي ۽ آئينده زندگي جو سبق پرائڻي.

مون هن ڪتاب لکندي حضرات شيعه صاحبان ۽ حضرات سني صاحبان جي جذبات جو گهڻو لحاظ رکيو آهي جيئن ته غم اهل بيت لاء سني خواه شيعه صاحب سڀني هڪ جهڙا مستحق آهن. جنهن مسلمان حضرت رسول ڪرام صلي الله عليه وسلم جن تي ڪلمون پاڪ پڙهو آهي، ان سڀني لاء اهل بيت جي ذات پاڪ ڪوٺي عزت ۽ احترام جي لائق آهي. پر جي منهنجي هرڪسي ڪندي به ڪٿي ڪو اهڙو لفظ يا خيال منهنجي قلم کان سرزد ٿيو هجي جو ڪنهن صاحب کي خوش نه لڳندو هجي ته غم حڪمن جي صدي منهنجي پرڀڄائي ۽ مڃوري جو عذر قبول فرمائي مولڪي هٿو جي نگاه سان ٽسندا چاڪاڻ ته اهو گفتگو مون اراداً ڪم ڪونه آندو هوندو، اهو يقين ۽ خاطري چاڻڪ گهرجي. آڻ ته صوفي خالدان جو ادلي خاصگي آهيان منهنجي نظر ۾ حضرات شيعه صاحبان ۽ سني صاحبان سڀني هڪ الله جي نور جو هلوو نظر اچن ٿا.

عائيت جو منتظر

حڪيم گل محمد آزاد صوفي

سیدنا حضرت.

امام ابو محمد الحسن المجتبیٰ رضی اللہ عنہ
جلجی مبارک زندگی جو ذکر.
باب پھریون.

اوائلی زندگی مبارک جي حالت ۽ بیان.

حضرت امام حسن علم السلام جن جي جهڻ جو
هند مدینه منور ۾ تاريخ ۱۵ مآه رمضان مبارک سن ۳
هجري جو اهو غير ۽ برکت ڀريو ڏينهن هو جنهن ۾
حضرت امام صاحب جنهي نور جو ظهور ٿيو. سيدنا
حضرت علي ڪرم الله وجهه ۽ سيدة النساء حضرت اي به
فاطمه الزهري رضی اللہ عنہ جا لاڏلا فرزند ارجمند
لڻن جا ٿا هئا ۽ حضرت رسول خدا پيغمبر آخر الزمان
صلي الله عليه و سلم جا ظاهر ۽ نهٽا ڀر ٻاڻن ۽ جگر جو
تڪر هئا. خلافت پيغمبري جا پنجان خاندان پانجن
ڀاڪ جي مجلس ۾ ڪ فرد ۽ چونڊن معصومن ۾ چوان
معصوم ۽ ٻارهن امامن ۾ ٻيو امام هئا. حضرت رسول خدا
صلم جنهي وصال وقت سندن عمر ۷ سال هئي سندن
تولد ٿي تي حضرت جبرئيل علم السلام بهشت مان
غورالي وڃو الله تمارک و تعاليٰ جي طرفان سوکڙي

۽ صاحبزادن کي ٿورو ٽنڊي مان هيٺ لوڻ لاءِ ڇڏائون.
حضرت جن لمار کان فارغ ٿي حضرت علي کي بلڪل
منع ڪئي ته ڪڏهن به اوهين اهڙي حالت ۾ منع نه
ڪڍو ۽ ڪجهه به نه چئجو.

ڪڏهن ڪڏهن ته صاحبزادا حضرت لمي ڪرام
صالح جن جي ڪلهن مبارڪن تي چڙهي سٺ جو ڏاڳو.
کين مهار والڪر ٻڌي پوءِ هلائيندا هئا، جن سوار اٿن
۽ گهوڙن کي هلائيندا آهن. پر بان حضرت عمر رض. الله عنه
جن ٻڌي آيا، اها حالت ڏسي صاحبزادن کي ڇڏائون ته
سائين سوار ٿي، واه جي مٿي آو. تنهن تي حضرت جن
فرمايو ته اي عمر سوارن ۾ ڪا وري گهٽتائي آهي يا؟
حضرت! امام حسن ڇنڊي صورت مبارڪ ته جناب
پيغمبر خدا صلي الله عليه جن سان هوبهو هم شهر هئي.
پهالي! مبارڪ ۾ ته ڪوبه قرق ڪونه هو. الهي ڪري
ڪيترا ماڻهو جنکي حضرت لمي ڪرام ڇنڊي زيارت
جو شوق هوندو هو سي حضرت امام صاحب ڇنڊي اچي
قدموسي! ڪندا هئا جو انهن کي ساڳوئي ساءِ ۽ لذت
اهڙي هئي.

حضرت امام صاحب سڄي وري اهڙا هوندا هئا جو
ڪڏهن به سائل کي هٿن خالي نه موٽايائون ۽ جيڪي
موجود هون سو ڏيئي، تنهن کان پوءِ ان کان معافي.

گهرندا هئا ته معاف ڪج جو مون وٽ هينئر بهو ڪي
موجود نه آهي. اهو ڪري سائل دل ۾ ڏاڍو شرمندو
ٿيندو. دهائون ۽ تعريف ڪندو هليو ويندو هو.
ڪڏهن ڪڏهن ڪي سائل ته وري اهڙا هوندا هئا
جن کي گهٽ وڌ ملندو ته ڪاوڙجي گستاخانہ لفظ به
ڳالهائيندا هئا، پر حضرت امام صاحب جن خنده پيشاني
سان اها سائل جي گستاخي هرگز خيال ۾ ڪين
آڻيندا هئا.

هڪڙي دفعي بي بي صاحب هاڻ ڪريمن جي
خدمت ۾ آئي ۽ غمگين ٿي فرمايڻ لڳي، ته معصوم
سڳورا گهڻي مدت کان لڪري ويا آهن جي اڃا تاءِ نه
آيا آهن، تنهن ڪري انتظار آهي، سندس والد به گهر
۾ موجود نه آهي نڪو بهو ماڻهو آهي جنهن کي
موڪلجي. هاڻ سڳورن فرمايو ته فڪر نه ڪريو سندن
الله سائين هر طرح لکهيان آهي. پوءِ هڪ ڪٿي دروه
الهي مان دعا گهريائين اهي وقت جبرائيل عليه السلام
اهي ويو ۽ چيائين ته الله سائين جو حڪم آهي ته غم نه
ڪريو، ٻئي صاحبزادا الله کي گهڻو پيارا آهن،
سندن لکهيائي لاءِ الله جو هڪڙو فرشتو هميشه
چوڪيدار والڳو رهي ٿو پوءِ حضرت جن حضرت عباس
کي ساڻ ڪري هڪڙي وادي ڏي ويا جا تمام
پري هئي ڏسن ته ٻئي پائر هڪ ٻئي کي پاڪر پايو

آرام ۾ سمهيا اها آهن ۽ ملائڪ ۽ پگوري ڪي منهن جا
هر بستري والڪر پگوري ڇڏيا آهن ۽ ڪي ٻر مٿان چالو
جي لاءِ بهاريا آهن. اوه ڪن سجاڳ ڪري گهر وٺي
آيا ۽ بي بي صاحب جي حوالي ڪيائون جا ڏاڍي
خوش ٿي.

ياڻ ڪرڻر هميشه صاحبزادن جي باري ۾ فرمائيندا
هئا ته هي منهن جا نورچشم حسب ترزي سب ڪري
ڏاڏي خوجه ڏاڏي ٿي ٿاڻي ۾ هر طرح پلا ۽ خدا وٽ
مقبول آهن. آئون انهن مان ۽ هو مون مان آهن جهڪو
انهن جو دوست آهي سو منهنجو دوست آهي جنهن
جي انهن سان دشمني آهي تنهنجي مون سان دشمني
آهي.

وري هڪ دٻي جو ذڪر آهي ته اهي صاحبزاده
ڪٿي جهنگ ۾ هليا ويا جتان موٽڻ ۾ دير ٿي ۽ بي بي
صاحب جو انتظار ڏسي آحضرت جهنگ ۾ ويا ڪنهن
ڀڪرار وٽ تي ڏس ڏن ان موجب وڃن ته وري به
اچي والڪر آرام ۾ آهن. اوه ڪن سجاڳ ڪيائون ته
هارائون اڪل ڪري چوڻ لڳا ته اسان کي اڪ ۽ اڇ
لڳي آهي. ياڻ ڪرڻر فرمايو ته اها گهر هلي ماني کائو.
تنهن تي چوڻ لڳا ته اسان کي هڪدم ماني ڪڍي ۽
رواڻ جا آثار پيدا ٿيڻ لڳا. هڪدم جبرائيل اهي آيو
۽ چيائين الله جا محبوب! الله سائين اوهان تي سلام

کان پوءِ فرمايو آهي ته معصومن کي رڻ ۾ هرگز نه ڏيو.
 ڏوهان انهن کي گهر هلي ماني کائڻ جو دلا سو ڏيو ۽
 ٻي اسان کان چو نٿا گهرو ۽ يڪدم غيب منجهان پوئتي
 ڪاڌو ۽ ماڻي جا پيال اڇي ويا جي معصوم کائي
 خوش ٿيا.

هڪڙي دفعي حضرت امام سڳورا ڪنهن ڪڇي هي
 رڻ هيٺ ويٺل هئا جا بلڪل سڪل هئي. جهڪي
 ساڻن رفيق هئا تن چيو ته هن ۾ جهڪر تازيون ڪڇيون
 هجن ها ته اسين کائي بهت پريون ها، جو هيٺ ڏاڍي
 ٻڪر لڳي آهي. پاڻ مرڪي فرمايائون ته الله جي لطف
 کان اها ڳالهه پري نه آهي، دعا جا هڪ ڪٿي وڻ ڏي
 اشارو ڪيائون ته تازين ڪڇين سان اهو وڻ سبز ٿيو
 ۽ آيو ۽ سونهي خوب کائي بهت پريو. مطلب ته جناب
 سيد الشهدا امام صاحبن تي جهڪو الله جو لطف
 ڪرم هو تهوهنجا معجزا ۽ ڪماليت جو ذڪر ۽ داستان
 سڄي عمر تائين لکڻ جو ڪم ڪيو ته نه پوري ڪيا
 ٿيو. اسان هاڻي کي ڪهڙي طاقت آهي جو ان
 ڀلاڙن جي ڪماليت جا داستان پورا لکي سگهجي، تنهن
 ڪري هي اورو مختصر ذڪر رڳو مومنين جي غور
 ۽ وندر لاءِ لکيو ويو آهي.

کان پوءِ فرمايو آهي ته معصومن کي رڻ ۾ هرگز نه ڏيو.
 ڏوهان انهن کي گهر هلي ماني کائڻ جو دلا سو ڏيو ۽
 پر اسان کان چو نٿا گهرو ۽ ڪڏم غيب منجهان پوئتي
 کڻو ۽ ماڻي جا پيال اچي ويا جي معصوم کائي
 خوش ٿيا.

هڪڙي دفعي حضرت امام سڳورا ڪنهن ڪڇي جي
 رڻ هيٺ ويٺل هئا جا بلڪل سڪل هئي، جو ڪي
 سائن رفيق هئا تن چيو ته هن ۾ جيڪر تازيون ڪڇيون
 هجن ها ته اسين کائي بهت پريون ها، جو هيٺي ڏاڍي
 بهڪ لڳي آهي. پاڻ مرڪي فرمايائون ته الله جي لطف
 کان اها ڳالهه پري نه آهي، دعا جا هڪ ڪٿي وڻ ڏي
 اشارو ڪيائون ته تازين ڪڇين سان اهو وڻ سبز ٿي
 ۾ آيو ۽ سڀني خوب کائي بهت پريو. مطلب ته جناب
 سيدالشهدا امام صاحبن تي جوڪو الله جو لطف
 ڪرم هو تنهنجا معجزا ۽ ڪماليت جو ذڪر ۽ داستان
 سڄي عمر تائين لکڻ جو ڪم ڪيو ته به پوري ڪجا
 نه ٿيو. اسان هاڻي کي ڪهڙي طاقت آهي جو الله
 ڏيارڻ جي ڪماليت جا داستان پورا لکي سگهجي، تنهن
 ڪري هي اورو مختصر ذڪر رڳو مومنين جي خوشي
 ۽ ولدر لاءِ لکيو ويو آهي.

باب ٻهون

ذڪر شهادت حضرت امام حسن رضي

الله تعالى عنه.

امير معاوية پٽ ابو سفيان جو حضرت امير علي رضي الله عنه وسلم جي ڏاڏي ۾ عزت ۽ مجلس جو صاحبي ۽ اصحابي ۽ كاتب الوحي هوندو هو يعني الله جي درگاه مان جيڪو پيغمبر ڪريم هن کي وحي جي رستي ارشاد ٿيندو هو انهي لکت جو ڪم ڪندو هو. کيس هڪڙي ڏينهن حضرت جن پيشنگوئي طرح ڄاڻايو ته تنهنجو پٽ ڄمندو جو اسانجي پٽن کي بي دردي سان ڪهاڻيندو ۽ انهنجو خون وهائيندو. اها ڳالهه ٻڌي هن کي ٻپ ٿيو ۽ گهر اچي سڀني حرمين کي طلاق ڏيئي ڇڏيائين ۽ وري شادي ڪرڻ جو خيال ئي لاهي ڇڏيائين، پر حق تعاليٰ جي قدرت جو راز ۽ ڳجهه ته ڳالهه ئي ڪا اور آهي. هن کي ڪجهه عجل ۽ تدبير هي جاء ڪانهي جو تدبير جي ڪوشش تي تدبير هميشه ڪلندي رهندي آهي. معاوية کي ڳجهن عضون ۾ اهڙو ڪو اچي قدرتي مرض ٿيو جنهنجو علاج طبعن مقرر ڪيو ته شادي ڪرڻ کان سواءِ ٻيو ڪوبه ئي نٿو سگهجي، لاچار هن هڪڙي ڪوجوي بد شڪل ٻڌي عورت ٻانهي سان صحبت ڪئي،

جنهنڪري ٿنڀرست به ٿيو. پر ان کي حمل رهندي ويو.
 ۽ معاهد پوري ٿيڻ تي اهو بدبخت يزدت پاليت ڄائو.
 جنهنجي پاليت ۽ نا پاڪ ارادن ۽ ڪاررواين ۽ سازش
 سان اهل بيتن سڳورن جا خون وهيا ۽ حضرت امام
 صاحبين کي شهادت جو ذميون ڏسڻو پيو. يزدت معلوم
 اچ ٿندو سڀاڻي وڏو آخر بلوغت کي پهتو. معاذ به
 هنکي ڪنهن پرڳڻي جو حاڪم به مقرر ڪري ڇڏيو.
 هو اول درجي جو مفسد، اٽلي، شرابي، ۽ بدن فاسق
 ۽ فاجر هو. دانا هنکي ابتري قدر اٿڻو ڪري ڇڏيو
 جو درجي بدزوي زور وٺي پيءُ جي چارڻ ۽ ادب
 انداز کان به ٻاهر لڪري ويو ۽ هنکي خاص جهڙس
 بدبختن جي ٿولي هوندي هئي، جي هٽسان سڀني
 ٻرن ڪمن ۾ ساڻ ڏيڻ لاءِ هر وقت تيار هئا، جن
 کي خدا ۽ انجي رسول سان ۽ ديان جي ڪمن سان
 لائي جو به واسطو ڪونه هو. اهي مسلمان هئا باقي اسلام
 جو ارڪان مڃين، ڏري ڇيٽرو به ڪونه هو.

سڌا حضرت علي ڪرم الله وجهه جو حضرت
 نبي ڪرام جو سوٽ ۽ چوٽون خاندان هو ۽ خلافت
 ٺهري تي حڪمران هو، انجي لاءِ معلوم ٿي ۽ حڪومت
 وٺڻ ۽ مخالفت دل ۾ رهندي هئي معاذ به جو
 خيال هو ته حضرت عثمان رضه الله عنه خاندان جي
 شهادت حضرت علي جي ئي سبب ٿي هئي، جو:

همال بلڪل غلام هو. حضرت مسڪل ڪشا ته پاڻ
 پڇاڙي سوڌو سندن واهر ۾ هئا ۽ پنهنجا ٻئي صاحبزادا
 حضرت حسنين سڳورا سندس حفاظت لاءِ ڇڏيا هئا.
 اهي ارادي سان ته جيڪڏهن فسادِي امام صاحبن
 سان لڙائي ڪري ڪن شهيد ڪن ته به پرواهه ڪانهي
 پر حضرت عثمان غني کي ڪنهن به قسم جي تڪليف
 نه پهچڻ گهرجي. پر معارف جي دهر وري اهو ذهن نشين
 ٿي ويو هو ان سان اسانجو واسطو ڪونهي. مقصد اهو
 ته حضرت مسڪل ڪشا علي شهر خدا خاڻي کي
 هڏي ڪوئي غلام ابن ملجم نالي رهزن نماز پڙهندي
 شهيد ڪيو جو گهرو غلام ۽ نمڪ جو ٻالو هو.

حضرت علي ڪرم الله وجهه کان پوءِ خلافت هي
 مسند تي حضرت امام حسن رضه الله عنه کي خليفو
 تسليم ڪيو ويو. پر حضرت امام صاحب هميشه دنيا
 جي ڪاروبار ۽ وهنوار کان بهزار هوندا هئا ۽ سندس
 مرضي اها هوندي هئي ته هن جنهن کان آزاد ٿي الله
 سائين جي عبادت ۾ مشغول رهي ته بهتر آهي ۽
 صاحب لدلي علم جا هئا. ڪن به هتي ته هن کان
 پوءِ خلافت جو ڪهڙو حشر ٿيندو.

امير معارف کي ڇڏي اها خبر پهچي ويئي ته حضرت
 امام صاحب خلافت جي ڪاروبار هلائڻ جا خواهان نه

آهن تڏهن مه مڪڻ جو جوڙي جهڙ جي. الهی
 بهاکي موجب ظاهر ۾ زیارت جي شوق سان ۽
 اندروني ڪنهن لموئي خلافت کان دستبردار ڪرائڻ
 جي ارادي سان امام صاحب جن جي خدمت ۾ آيو ۽
 پنهنجي مقصد موجب اهڙي زماني جي هيٺائين
 مٿاهين جون سرد گرم حالتون ظاهر ڪرڻ لڳو جو
 حضرت امام صاحب ته اڳيئي بيزار هئا آئي باقي امير
 معاوية جو رويو ڏسي خوشي سان ڪن شرطن تي
 خلافت کڻي معاوية جي حوالي ڪيائون ۽ عام ميڙ ۾
 مسلمانن ڏانهن هن طرح مخاطب ٿيا ته مسلمانو توهان
 پنهنجي هڪ ئي بيعت الهی لاءِ ڪٿي هتي ته توهين
 صلح توڙي جنگ ۾ پنهنجي پيروي ڪندا. آءُ خدا
 پاڪ جو قسم کڻي چوان ٿو ته پنهنجي ڪنهن سان نه
 دشمني ۽ مخالفت نه آهي. آءُ امن، سلامتي ۽ صلح تي
 وڌيڪ سهڻا ٿو. مسلمانن ۾ بي اتفاقي ۽ زيار ورتو
 تي پسند ٿو ڪريان. آءُ مسلمانن جو خون هارڻ هرگز
 نه ڏيندس، ڇو ته مسلمانن جي خاندان جنگي ڪري
 پنهنجي تهاڻي ايندي رهي آهي. پراڻا ڳالهه بدعت ڪو من
 ڪي نه وٺي الهندي مطلب هو ته امام صاحب ۽ معاوية
 جي وچ ۾ جنگ آهي ۽ اسان اهو تماشو ڏسون. تنهنڪري
 حضرت امام صاحب جن خلافت کان دست برداري ڪئي
 ته اهي ٻارڻ سندن دشمن ٿي پيا ۽ کين ڏاڍيون ٽڪليفون

ٽن ٽائون تنهنڪري امام صاحب هن ڪوفي مان لڏي
اچي مديني ۾ رهيا ۽ سهڻا ٽائون ته هي ڪوفي وفادار
ڪڏهن به لهن وارا نه آهن، جو والد صاحب کي به
ڪشائون ٿيندي هين ڪيس شهيد ڪيو هئائون
تنهنڪري الڪوفي لاري جي قول تي عمل ڪري
انهن ٽائون وري ڪڏهن به ڪو خيال ڪونه ٿيائون
۽ مديني منور ۾ رهي روز مره پنهنجي نالي جي زيارت
ڪريو ياد الاهي ۾ مشغول رهندا هئا.

الهي وچ ۾ معاري کي اچي خيال ٿيو ته آءُ هاڻي
ٻيو ٿيو آهيان هين مري دنيا ڇڏي آهي. آءُ جوڙي
ٿي پڙد جا اهڙا ٻه رختا ڪري وڃان جو منهنجي مرڻ
کان پوءِ هنڪي ڪوبه اخست تان لوڏي نه سگهي.
تنهنڪري هو پاڻ ملڪن ۾ گشت ڪري ماڻهن کي
پڙد جي بيعت مڃڻ لاءِ زور ڪرڻ لڳو. ماڻهو اڪثر
دل ۾ ٿاڻا ناراض هيا ۽ پڙد جا افعال الهنڪي پسند
نه هيا، پر حڪومت جي ٻڌ ۽ رعب جي ڪري لاچار
الهن کي قبول ڪرڻو پيو ٿي، پوءِ هو مديني
۾ آيو، اتي نه ڪيترن ماڻهن لاکار ڪئي.
خاص ڪري وٽا وٽا اڳواڻ هئا ان ظاهر ظهور الڪار
ڪيو. الهن ۾ حضرت امام حسين به هو ۽ معاويه
مديني مان لا اميد ٿي مڙي آيو. الهي وچ ۾ پڙد
هميشه پنهنجي يارن سان گڏجي طرح اٽڪلون

۽ هو ويڙهائيندو هو ته ڪنهن طرح امامن سڏيون ۽ اهل
 دين کي هن دنيا منجهان اهڙي طرح لڏائي ڇڏيو ڪونه
 اهڙو ڪونه رهي جو مون سان خلافت جي لاءِ مقابلو
 ڪري. تنهنڪري ۱۹۴۰ ۾ بهرڻائين بهرڻاڏين حضرت امام
 حسن صاحب جي لاءِ آڇون شروع ڪيون ته ان
 کي ڪنهن طرح زهر جي وسيلي شهيد ڪرائجي. هن
 ڪيترا دفعا امام صاحب جن کي زهر ڏياريو پر سڀڪنهن
 پيري الله تعاليٰ کين امن ۾ رکيو آهي.

۱۹۴۰ ۾ صيف نالي ڪوفي پليٽ خاص طرح امام
 صاحب جنجي صحبت ۾ ڇڏيو جو ظاهر ۾ خير خواه
 ۽ معتقد هو پر اندروني طرح اها زهر جي لمڪال جي
 نوڪري انهي حوالي هئي. جڏهن ۳-۴ دفعا حضرت
 امام صاحب جن تي زهر جو اثر ڪارگر نه ٿيو. تڏهن
 هن اهڙو خط پڙهيو کي لکيو ته مون اوهانجا موڪليل
 زهر حضرت امام صاحب جن لاءِ ڪم آندا
 پر ڪارگر نه ٿيا، تنهنڪري ڪو خطرناڪ زهر موڪليو.
 اهو اولي سوار کي خط ڏنائين هو پڙهيو وقت نٿي ٿي
 ويو. اتان موٽي هڪڙي ڦاٽل زهر جو شيشو ۽ پڙهيو
 خط نٿي ٿي آيو. وات تي لڪاوٽ جي ڪري ڪنهن
 طرح هيٺيان سمجهي ويو. اوچتو هڪڙو ٻيو جنهن
 اچي ان اولي سوار کي چيري ڦاڙي ڪاڌو. ڪجهه
 وقت کان پوءِ حضرت امام صاحب جو ملازم جو به

ساڳيو رستو وٺو آي آيو تنهن الهي سوار جو اهڙو حال
 ٿيو. پوءِ پاڻ اٿ تي چڙهي اٿيو سامان سمورو کڻي
 امام صاحب جن کي پيش ڪيو. جان کولي ڏسن ته
 ته ان ۾ زهر جو شينهو ۽ اڙيل جو خط مضمف جي نالي
 پيل هو. امام صاحب جن اهو خط پڙهي گهڻو غمگين ٿيا ۽
 اٽڪل سان اهو کڻي ماضي هيٺيان رکيائون، جنهن ڪونهي
 خبر ڏاڍي. پر ڪڙو موصلي سردار جو انداز هو
 تنهن اک ڏٺ سان اهو حال وٺي ڏٺو ۽ وجهه وٺي
 اهو خط پڙهي سموري حقيقت معلوم ڪري حضور ۾
 عرض ڪيا ته يا امام صاحب! اهڙي ماڻهوءَ کي ڊوڪڙ ڪرڻ
 هرگز انصاف نه ٿيندو. پاڻ فرمايائون ته اهو ماڻهو اسانوت
 موهان ۽ ٽڏي تي آيل آهي ۽ اسانجي صحبت ۾ رهي ٿو
 تنهنڪري واجب نه آهي ته اسين ان کي شرمسار ڪريون. پر تنهن
 هوندي به ان موصلي سردار وجهه وٺي ان مضمف تي
 گهرائي چيو ته اڳي بي حيا تون سمجهين ٿو ته حضرت
 امام حسن صاحب حضرت رسول ڪرام ۽ حضرت علي
 المرتضيٰ جو جان چگر آهي! توکي ڪهڙو ان کان رها.
 بهتل آهي جو تون هي ڪارروايون ڪڍهي طرح ڪري
 رهيو آهين ۽ خط ڪڍي ڏيکارين. پر ته به پاهه
 انڪار ڪري ويو ۽ چيا ته مراڪي ڪابه خير ڪانهي
 تنهن تي ان موصلي سردار کي اهڙي ڪارڙ آئي جو
 جهنگي تمام ٽڪيلن ۽ اڙيلن سان ماري وڌائين جو

سڌو وڃي جهنم ۾ داخل ٿيو. اها خبر پڙيد ڪي ٻوٽي
 تڏهين مروان مديني جي حاڪم کي لکيائون ته اسان کان
 هاڻي ڪا به تعويض نه ٿي سگهي. هاڻي اوهان ڪا
 اهڙي اٽڪل ڪيو جو جناب امام صاحب جن کي جلد ئي
 شهادت جو ھام پڙڻو پوي. هن مروان نامراد گهڻي ويڙو ۽
 ڳوڙهي خيال بعد شهر جون چالاڪ ۽ عيار زالون
 گهرايون ۽ انهن سان الهي ڪم جي باري ۾ مصاحبت
 ڪيائون. نومبر ۾ ڪڙي ڄاڻ ۾ چالاڪ ۽ وڏي دسترس واري
 هئي تنهن الهي ڪم جو ڏسو پاڻ تي همورا ڪيو
 ته آءٌ حضرت امام صاحب جن کي سندن گهر واري بي بي
 جوده هٿان زهر جي وسيلي اهو ڪم پورو ڪندس.
 پوءِ الهي عورت کي مروان هٿ ڳهٽا پٽيا نقد ۽
 آبهنده لاءِ وڏي انعام جي لالچي ڏيئي اهو ڪم
 سپرد ڪيو ۽ هو وڃي حضرت امام صاحب جن جي
 گهر واري کي پاسو ڏيڻ لڳي. ان پهريائين ته الهي
 ڳالهه هي هاءِ نه پري پر پوءِ آهستي آهستي ڊپ
 لوٽ ۽ وڌين وڌين ڳالهين ٻڌڻ ٿي هڏو ڊپ لهي
 ويو ۽ اهو ڪم ڪرڻ قبول ڪيائون. ان ۾ ۴۰۰۰ دينا
 زهر جو حملو حضرت امام صاحب جن تي ڪيو. خدا
 ۽ رسول وٽ پنهنجي روستاهي ڪري دين ۽ دنيا
 ٻئي وڪيائين. مگر اڃا الجھو ڏئي لڳو ۽ حضرت
 امام صاحب جن سنڀ ڪنهن دفعي ڦٽل دست ٿيڻ

ٿي ويا، پر امام گهڻي تڪليف مان لنگهڻون ٿي ويو.
 پوئين دفع هن ڪم بخت عورت جو داغ ڪارگر ٿيو
 جو مقدر ۾ روز ازل جي ڪاتب به ائين لکيو هو.
 آخرين دفعي وارو زهر هن رات جو لڪي وڃي امام
 صاحب جن جي ٻائي پيٽ واري ڪوري ۾ وجهي
 ڇڏيو ۽ پاڻ ڪسڪي ويئي. ان رات مهل جڏهين
 حضرت امام صاحب جن لند مان سجاڳ آيا تڏهين
 پنهنجي همشيره صاحبن کي ڄاڻائي فرمايائون ته اڄ
 اسان خواب ۾ نالي حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه
 وسلم ۽ والد حضرت علي ڪرم الله وجهه ۽ والده
 حضرت بي بي سڳوري جن کي ڏٺو آهي ۽ فرمائي
 رهيا آهن ته اي فرزند هائي تون دشمنن جي
 تڪليفن کان جلد ئي آزاد ٿيندين ۽ اسان سان مليندين
 سو هائي ٻائي ڏيو ته وضو ڪريان ۽ وضو ڪري
 اڄ لکڻ تي ان ڪوري مان ٻائي پيٽ لڳا. اڃا ۲-۳
 ڏيڪ به اندر ڪمن ويا ته ڪدم ڏانهن ڪري فرمايائون
 ته هي ڪهڙي قسم جو ٻائي آهي، جنهن اندر وڃڻ شرط
 اسانجو چڪر ٽڪر ٽڪر ڪري وڌو آهي. ۽ ڪدم
 پٽاءُ حضرت امام حسن کي گهرائيندا. جنهن اچي حقيقت
 معلوم ڪري گهڻي غمگيني ظاهر ڪئي ۽ پاڻ کي پاڪر
 ۾ جهلي حقيقت پڇيائين ۽ پاڻ فرمايائون ته اي
 سونهنجا جانب ادا! اڄ مون پنهنجي نالي ۽ والد صاحب

جنمان هڪڙي جو سڄو ساڻو رنگ هو ۽ ابي جو ڳڙهو رنگ هو. مون فرشتي کان انهن جدا جدا رنگن جو احوال پڇيو پر هن خاموش ٿي ڪنڊ کڻي هٿ ڪيو ۽ موڪلي ٿاڍي حيرت لڳي. وري پڇيو مائس جو جواب ٿا ٿيو ۽ خاموش رهڻ جو مقصد ڪهڙو آهي. تڏهن حضرت جهنڊل وردي ٿي ته هنڪي ٻڌائيندي حواءَ ٿي، آءُ ٻڌايان ٿو ته هي ٻئي ماڻهون حضرت امام حسن ۽ حسين رضي الله تعالى عنه لاءِ آهن، سندن رنگ جو هي سبب آهي جو حضرت امام حسن صاحب زهر جي سبب شهادت جو ڀاڻو پيئندو تنهنڪري سندس ماڙي جو رنگ ساڻو آهي ۽ حضرت امام حسين صاحب ڪربلا جي ميدان جي جنگ ۾ شهيد ٿيندو تنهنڪري سندس ماڙي جو خون جهڙو رنگ ٻاڙهو آهي. پوءِ ته سڀني حرمين ٻاڪن ۽ اچي رڍ راڙو پيو، امام صاحب زهر جي لاءِ دريافت ڪئي ته ڀلا اهو ڪنهن جو ڪم آهي تڏهن پاڻ نرمايائون ته ادا مولڪي ان ڪم بابت انسان جي خبر آهي جنهن هي ڪم ڪيو آهي پر انهنجي وڏن مان اهڙو ٻڌي هي اڪهاڙ جو ڪم نه لانا سائين ۽ نه بابا سائين ۽ نه والده صاحب جن کان ٿيو آهي تڏهن مولڪي نه مناسب نه آهي ته آءُ هي راز کولي

ڪنهنجو ڀرو ظاهر ڪرمان. ٻيڙا پاڪ جڏهن ته هي
 ڪم سڀ الله تبارڪ وسماءِ تعاليٰ جن جي رضا ۽
 مقدر جي لکڻي موجب جيئن ٿيڻو هو تهئن ٿيڻو آهي
 تڏهن اسين ٻئي ڪنهن تي ذره رکون اهو پنهنجي
 خالداڻ جو وڙ نه آهي. الله تعاليٰ سڀ ڪجهه ڏسي
 وائسي ٿو اهو قادر مطلق ۽ هر ڪنهن کي جزا سزا
 ڏيڻ وارو آهي پاڻ کي وري نه عفو ۽ بخشش جو
 طريقو ڪو، جو پنهنجي خالداڻ جو شهرو آهي. پوءِ
 اڪيلائي ۾ حده کي گهرائي چوڻهن ته تو جا مون
 سان هيڏي پڇڙي اي گناه ڪئي آهي تنهن لاءِ مون
 ته تنهنجو ڪوڙ قصور ڪوڙ ڪيو هو توکي ٻيو ته
 الحظ ڪوڙ پوءِ الله جو نه شرم ۽ حياءُ تو ڪوڙ ڪيو
 ۽ دنيا جي چند ڏينهن جي آرام لاءِ تو پنهنجو دان
 ۽ ايمان وڪيو. پر ياد رکڻ ته تنهنجي من جي مراد
 ڪا، پوري ڪانه ايندي باقي منهنجو وڙ نه آهي ته
 تنهنجو ڀرو اگهاڙو ڪرمان. مون پنهنجي جانب پاڪ کان
 نه اها ڳالهه لکائي آهي هلي توکي ڪري ته هتان
 يڪدم نڪري هلي وڃ متان ڪنهن کي ڪو گمان
 پوي ۽ توکي ڪا تڪليف پوي. پوءِ حده اٿان
 هلي ويئي، اهڙي ڪجهه خدائي طوفان جي اولڏاهي
 ۾ ڪر ٿي ويئي هتان وري الجھو پيو به ڪوڙ پيو
 جڏهن ه ماه ربيع الاول جمع جي رات اڌ رات جو

وقت هو تڏهن سڀني عزازن ڦرلين کي جمع ڪري
 پنهنجي پاڻ حضرت امام حسين کي ڪولي پاڻ وٽ
 وهاري ان کي وصيتون ۽ نصيحتون ڪرڻ لڳو ته
 هي سڀ حرم سڳورا ۽ پاڪ لڳائون ۽ اڇا توکي
 ڀرتوڻ ٿو ۽ پنهنجي ڦرلند حضرت امام قاسم جي ڀائرن
 جهلي اها هٿ ڏنائين. هي توکي ڀرتو آهي ۽ جهڪا
 به اوهان کان شفقت لي سگهي ان کان هن کي نه
 وسارجو. دنيا سان دل نه لڳائو ڇاڪاڻ ته اها
 ڪجهه نه آهي رڳو لڳي ۽ ثابت جو ڏيک ٿوري وقت
 لاءِ آهي. الله جي عبادت ۾ هر وقت مشغول رهجو
 منهنجي تربيت تي سگهو سگهو پورا اچو پوءِ حضرت
 امام حسين رحمته الله عليه پاڪر هائي زار زار روئي ۽ پاڻ
 کان موڪلايو ۽ عرض ڪرڻ لڳو ته اي منهنجا ڀاءُ
 پاڻ خاطر ڪريو هي اولاد ۽ حرم پاڪ سمورا منهن
 جي سر سان آهن اوهين جي هر وقت منهن جي روح
 جي راحه ۽ منهنجي دل جو ڏي هئا سي به هيندر
 مولڪي هڪلو رڻ ۾ ڇڏي وڃي وڳر سان گڏو
 ٿا رڳو مولڪي هتي اي ڀاءُ ۽ اي مددگار ڇڏي وڃو
 ٿا اچر منهنجو حال ان فراق جي ڦٽيل ڪولج جهڙو
 آهي جا پنهنجي وڳر کان ڇڏي ڌار لڻ تي پنهنجي
 سالهن جي فراق ۾ رهندڙ ۽ ڪيون ڪري رهي
 آهي. اوهين جڏهن پنهنجي نالي ۽ والد ۽ والد

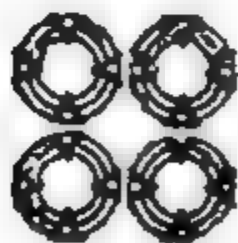
جي خدمت ۾ وڃو تڏهن روئي منهنجا به لڪ لڪ سلاو
 ۽ امام عرض رکيو ۽ ڪن چئجو ته آءٌ ويچارو ۽ اڪيلو
 هتي رهيو ۽ آهيان هاڻي مولتي به ڪرم ڪري
 مولڪي به پنهنجي وکر پيو ڪو نه آءٌ به اچي گڏجان.
 پوءِ هڪ ٻئي کي وصيتون ڪندي روئي موڪلايائون.
 حضرت امام صاحب ڪلمون پاڪ پڙهيو ۽ سندن روح
 مبارڪ هن دغا باز ۽ بي وفا دنيا جي جنحل کان
 آزاد ٿي وڃي بهشت برين ۾ واصل ٿيو جتي پنهنجي
 نالي ۽ پنهنجي ناني ۽ پنهنجي والده حضرت سیدی
 النسا بي بي. فاطمه الزهراء رضي الله تعالى عنهن جن
 سان ملن. پاڻ چيئري وصيت ڪئي هيائون ته حضرت
 بي بي عائمه صاحب کان اجازت گهرو ته مولڪي پاڻ
 ڪرمار جي پاسي ۾ جاء ملي. بي بي صاحب جن
 مهرباني ڪري اهڙي اجازت ڏني پر مروان پليٽ
 اتي به پنهنجي پليٽي ڏيکارڻ لاءِ منع ڪئي ته اهي
 نه رکن. حضرت امام صاحب ڏٺو ته مٿس ڪولرڙي
 ٿيندي تنهنڪري ان مهل ۾ به صبر ڪري حضرت
 امام صاحب کي جنس البقيا ۾ رکيائون. اهڙي طرح
 الله الله جي پيهر جو لاڏلو دين ۽ دنيا جو سڄو
 سينگار اسان عليصين ۽ ڪهنڪار پالون جواڄو، رسول جي
 دين کي زندهه ۽ روشن رکندڙ آفتاب هڪ اڪلي ۽
 غروب ٿي ويو قالو انا لله وانا اليه راجعون. معاود کي

تي اها خبر پهتي تڏهين ظاهر ۾ ارمان ڪيائون ۽ حڪم ڏنو
 تي ڏهراڻي ان کان خبر ورتا ۽ حڪم ڏنو ته مون جو
 سندس پٽ پڙي جي چوڻ موجب اهو وڏو ڪم ڪيو
 آهي سو معاف ڪري ڏيو. پڙي خوش ٿيو ۽ تنهنڪري ڏيکي
 شد مد سان پنهنجي سورهيائي ظاهر ڪري چوڻ لڳي
 ته اهو ئي فرزند جي چوڻ موجب اهو ڪم مون ڪيو
 آهي. تنهنڪري دل ۾ ته خبر نه آهي ته ڪهڙو
 ارادو هوس پر ظاهر ۾ ان کي ڪوئي سزا نه ڏياريائين ،
 پر جنهن بد بخت جي سازش سان هي سمورو فساد
 ڪيو اهو جهنگو ئي اهو ٿيو ۽ لکتو تنهن لاءِ ڪيو
 ته ڪن ڪيائون يعني پڙي خواه مروان لعن توڙي ٻيا
 انهنجا جوڙي وال جهنگي منصوران جي هڪي خبر نه هلي
 پر انهن کي ڪجهه نه ڪن ڪيائون ۽ لکي ڇيائون

اسان کي حق نه آهي لکي اسان کي منصف يا
 حڪم آهيون جو معاف يا ڪنهن ٻي تي ڪا پنهنجي
 فتويٰ جاري ڪيون اهو قاضي اعليٰ جو ڪم جهنگو
 آهي سو پاڻي معشر ڏينهن پاڻ اچي قاضي آي عدالت
 ڪندو پر اني پاڻي اچا ڪارا ظاهر ٿيندا اسان کي ته
 رڳو حقيقت پيش ڪرڻي هئي .

اي منهنجا رب تون اسان گنهگارن کي مڙهي محمد
 صلي الله و سلم ۽ آل محمد صلي الله عليه و سلم

جي پناهه ۾ رک ۽ شهيدن سڳورن جي محبت ڏي،
 ته هل! اسانجي سموري حوالي حسنين سڳورن شهيدان
 ڪربلا جي غم ۾ نه سر لڳي. اهوئي آزاد صوفي جو
 ايمان آهي تنهن تي اي مولا پاڪ مولائي ۽ سڀني
 مسلمانن کي قائم رک. ۽ توبه ڏي ته شهيد ڪربلا
 جو روضو مبارڪ جهڙي اکين سان ڏسي پنهنجي دل
 جو حال ٻڌائي پنهنجو دم الهدي ٻڌي ۽ سر ڪمون.
 اللهم صلي علي محمد و آل محمد وبارک و سلم صلوات
 و جنة، ارحمن و احسن رضى الله عنه و لعنت
 لعنت الله علي الظالمين.

سيدنا حضرت امام ابي عبد الله الحسين
 سيد الشهداء كربلاء رضي الله تعالى عنه
 باب ۳

(ولادت با سعادت جو ذڪر ۽ اوائلي
 زندگي).

سيدنا حضرت علي ڪرم الله وجهه ۽ حضرت
 سيدة النساء بي بي فاطمة الزهراء رضي الله عنهن
 جو ٻيو فرزند دليدار ڄمڻ جو ٿار ۽ رسول مڪرم
 صلي الله عليه وسلم ڄڻو لڏو ۽ نور چشم نواس
 سيدنا حضرت امام حسن رضي الله تعالى عنهن هڪ
 سال عمر ۾ نڌو پاڻ جنهنجو اسم مبارڪ سيدنا
 حضرت امام ابي عبدالله الحسين رضي الله تعالى عنه
 هو سي مديني منور ۾ خميس جي ڏينهن تاريخ ۴
 ماه شعبان سن ۴ هجري ۾ تولد ٿيا. پنجن ٻارن جو
 هڪ فرد ۽ چوڏهن معصومن مان پنهنجون معصوم ۽
 امامن ۾ ڇوڏون امام آهي، سندن خاص خطاب هئا.
 سندن ولادت با سعادت جي خوشي ۾ رڳو والدين
 شريعتن ۾ هڪي پر ٻري ٻري پنڌ تان ماڻهو هلي مبارڪ
 بادي ڏيڻ آيا هئا ۽ خود الله تبارڪ و تعاليٰ چاهين
 پنهنجي محبوب ڏانهن صاحبزادي سڳوري هن جي

تولد لڻ تي مبارڪ يادي ۽ ان سان گڏ تعزيت هي
 مندر جو به اظهار ڪيو. جنهنجي ٻڌڻ سان پاڻ ڪريمن
 سڳوان کي خوشي به ٿي ۽ ان سان گڏ تعزيت جو
 ذڪر به ٿيو. جبرائيل عليه السلام ٻڌايو ته يا رسول الله
 صلي الله عليه وسلم جنهن هنڌ تي اڄ شهنشادي کي
 اوهين چاهيون ٿا ڏيڻ فرمايو ٿا اهو هنڌ ڪنهن وقت
 کربلا جي ميدان ۾ تلوارين جي زخمن ۽ گهارن سان
 متروڪ ۽ خون آلود هوندو ۽ سر مبارڪ ٿڌو کان
 ٿڌو هوندو. اها ڳالهه ٻڌي پاڻ ڪريم گهڻو ذڪر ۽ غم
 ۾ ٿيا. سندن غمگيني تي حضرت علي ڪرم الله وجهه
 ۽ حضرت بي بي صاحب جن احوال دريافت ڪيو.
 پاڻ جبرائيل جو ٻڌايل احوال سر سر ڪري ٻڌيائين
 جا ڳالهه ٻڌي بي بي صاحب جن کان درد ٿاڪ ڏانهن
 لڪري ويئي ۽ ٿڌهين حضرت جن اهو به ظاهر ڪيو
 ته اسين يا حضرت شاه يا بي بي صاحب جن به ان
 وقت ۾ ڪن هوندا. ٿڌهين ته هڪاري درد ڀرين
 ڏانهن سان روئي بي بي کي عرض ڪيائون ته اي بابا
 منهنجو مظلوم عراب ۽ شهيد ٻوڙو هي اهڙي وقت
 ۾ شهيد ٿيندو ته ڪير ان لاءِ افسوس ڪندو رهندو يا
 غم جون رسون پوءِ آڻيندو. بي بي صاحب جنهي
 هن وقت آهڙو سوال تي حق درگاه مان غيبي آواز
 ٿيو ته اي منهنجي مٿي محبوب پندهر پاڪ هي پاڪ

۽ محترم لاهڻي ٿون غم نه ڪر اوهان جي خاندان کي
اسان هر حالت ۾ گهريو آهي ۽ ان کي برگزيده ڪيو
آهي. اوهانجي صاحبزادي معصوم ٻاڪ جي شهادت جي
غم ۾ اسان توڙي جوان پکي پکن، جن ۽ ملائڪ حورون
مريون زمين آسمان وٽ ٿڻ مطلب نه ساري ڪنهن
زوج ۽ ماتم ڪندي. نه رڳو ڪنهن هڪڙي وقت تي
پر هر سال جي انهي مقرر وقت تي ۽ نه رڳو ڪنهن
مقرر مدت تائين پر ڏينهن قيامت تائين جو سمون ڪهي
ڪائنات جو چرخو هلندو ايندو تيسين هن شهادت جو
غم ۽ ماتم هر دم تازو رهندو. چوڻ ۽ اچي ٿو ته هي
جيڪا سج لهن ۽ اڀرڻ وقت هر روز صبح شام جو آسمان
۾ سرخي ڏسڻ ۾ اچي ٿي سا به شهيدن سڳورن جي خون
ماتم جي نشالي آهي.

حضرت امام حسين جي حسن ۽ سولهن جي ڪهڙي
ڳالھ، ڪڪي ها چوڏهن جي چنڊ کي شرمسار ڪندڙ
هئي. سندن همت شجاعت، سڪاوت رياضت، صبر شڪر،
ڏڪر ڏڪر جي ٻاري ۾ هن ضعيف انسان کي هرگز
طاقت ڪانهي، اثر ڌرڻ جي طاقت آهي لڪا ٿهرار جي
حافظ آهي جو سندن ضلعتن ۾ ترقي جو ظاهري يا
باطني بيان پوري طرح ڪري سگهي. پر ڪي ڪجهه،
مختصر بيان اڳتي سيدنا حضرت امام حسن رضي الله عنه
جن جي ڏڪر ۾ ڪيو ويو آهي سندن شهادت جي

به نسبت ڪيترن موقعن تي پاڻ ڪرامن پوئوڳوٺ جي رستي فرمايو هو ته امام صاحب ڪهڙي طرح تڪليفن ۽ ڏکڻ سهڻ سان پوکسي ۽ پيچار ڪي جي حالت ۾ خيشتن هٿان شهادت جو پيالو پيئندا. حضور جن هميشه فرمائيندا هئا ته آءُ ۽ حسين هڪ آهيون. حسين جو دوست منهنجو دوست آهي. حسين جو دشمن منهنجو دشمن آهي.

حضرت امام صاحب جن سر مبارڪ کان ڪم تاءُ پنهنجي والد بزرگ سان تشبه رکندڙ هئا ۽ ڪم کان پوءِ پاڻ ڪرامن سان هر مشابه هوندا هئا. زهد، تقويٰ، حلم ۽ حياءُ جو ۽ سخا ڪنهان جي معافي ڏيڻ، ببادري، دالعهندي عبادت الاهي علم ظاهري علم بالغي ۽ ماهر ۽ پورا واقف هئا شريعت طريقت حقيقت معرفت هي سڀئي رستن کان با خبر هئا تواضع مهمان نوازي عريب پروري مظلومن جي داد رسي ضريفتن جي حمايت سائن جي سوال هي پوءِ واري مطلب ته هر هڪ خوبی ۽ فضيلت ۾ پنهنجي پاڻ حضرت امام حسن ۽ والد حضرت علي ڪرم الله وجهه جو واده ٿيڻ هئا. پر صبر شڪر غيرت حميت نالي جي دان هي حمايت لاءِ ته بلڪل بي نظير هئا. حق تعاليٰ ڪن هيڏي ساري آزمائش ۽ امتحان ۾ مبتلا ڪيو امان جنهن لموليٰ ورلت ۽ هميشه سان لنگهي پار ٿيا انجو نظير ڪنهن به دنيا جي

هي مذهب جو پالڪار يا ڪار ڏاڏا هي تاريخ پيش ڪري نه سگهندي. الله تبارڪ و تعاليٰ جو مٿس ڪرم ۽ لطف ايترو هو جو جنهن رات ٿولد ليا ان رات حضرت جبرئيل تبارڪ بادي لاءِ حضرت نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن ڏانهن آيو ئي. وات تي هڪڙو مقرب فرشتو فطراس نالي ملوس جو غيرت درگاه الاهي جي سبب ڏوراهي هيٺ آيل هو ۽ آسمان تي وڃڻ کان روڪيل هو جو پر سڀ سڙي ويا هئا تنهنڪري زمين تي بهو رهندو هو. ان جبرئيل کان اها حقيقت پڙي ته اچ رات سردار حسين عليه السلام جي ٿولد جي رات آهي تنهنڪري ارادو ٿيس ته آڏو به وڃي ان محبوب جي زيارت ڪريان شايد الله سالهن مولتي راضي ٿئي. پوءِ هو جبرئيل سان گڏجي پاڻ ڪرمان جي حضور ۽ آيو ۽ سهوري واقعي جو عرض ڪيائ. پاڻ ڪريم رحمت جو گهر هئا. فرمايائون ته حسين عليه السلام جا مهر مبارڪ پنهنجي بدن سان هفت. هن آهن هڪو الله تبارڪ تعاليٰ پنهنجي محبوب جو شان رکڻ لاءِ ان فرشتي کي معافي ڏني ۽ ساڳئي طرح مقرب ملائڪن ۽ شمار ٿيو ۽ آسمان تي ويو. جڏهن ڪربلا جي لڙائي جو وقت هو تڏهن عرض ڪيائون ته مولائي اجازت ملي ته حضرت امام صاحب سان پنهنجو فرشتن جو لشڪر وٺي وڃي مدد ڪريان. درگاه الاهي مان حڪم ٿيو ته ٿي

راز کي تون نه پروڙي سگهندن. باقي جي ٽينهي مرضي آهي ته حسن علي السلام جي مرقد مبارک تي شهادت بعد فرشتا وٺي ڀلي رشي ڪرڻ ڪجهه جهترا ڪوڙها ڳاڙها ويندا اوترا رڳو ڪار انسان معافي جي دفعي ۾ شمار ڪيا ويندا.

ڪتابن ۾ روايت آهي ته هڪڙي دفعي مڪن جو ڪرن ايتي راند ڪئي. حضرت پير پير ڪرام اٿان اچي لنگهه ۽ هڪڙي چوڪري کي ڀاڪر ۾ وٺي مٿس ڀاڪر جا هٿ ڳومايائون. ائين سڳورن کي ڏاڍو عجب لڳو ۽ ان جو سبب پڇيائون. پاڻ فرمايائون ته هن چوڪر کي مون حضرت امام حسن سان راند ڪندي ڏٺو هو ۽ ڏسندو هوس ته هي امام صاحب جي ڀر جي حاڪم ڪٿي ڀر اکين ۾ ڀائيندو هو. اهي ڪري هي چوڪرو مولڪي ڀارو آهي. آڏا هنڪي ۽ سندس مائٽن تي روز قيامت جي شفاعت ڪندس. هڪڙي دفعي هرڻي جو ٻچڙو مڪو شڪاري ڪٿي آيو جو ان وقت حضرت امام حسن پٺل هو ان کي ڪٿي راند جي لاءِ ڏٺائون. ڏٺهن امان حسن آيو تڏهن ان ۾ اهڙو ٻچڙو گهريو پاڻ ڏاڍا حيران ٿيا امام صاحب رڻ جو ڄموتو ڏيکارڻ لڳا ته ايتري ۾ هڪڙي هرڻي ٻچو وٺي ڀورندي آئي ۽ عرض ڪيائين ته يا رسول صلي الله عليه وسلم مولڪي الاهي حڪم آيو آهي ته هي ٻچو

وحي حضرت امام حسين کي ٿي هين روئي ۽ جي
ڪو ڳوڙهو هن وقت سندس اکين مان ڪريو ٿو زمين
اسمان ۾ لرزش پئجي ويندي. خدا تعاليٰ کي منظور ٿي
آهي ٿو. حسين ڪنهن غم جي ڪري ڪو ڳوڙهو ڳاڙهي
ٻاڻ شڪراڻو ڪري اهو ڀڄڻ وٺي حضرت امام حسين
کي ٿڌائون جو وٺي خوش ٿيو ۽ اهو سچو احوال وحي
بي بي صاحب جنکي پڌرايو.

هڪڙي دفعي ابي ايم ڪعب حضرت جن وقت
وجود هو ان وقت حضرت امام حسين هن آيا. ٻاڻ
فرمايائون ڀلي آيا اي عرش ۽ زمين جا سينگار! مرحمة
يا ابا عبد الله زين السموات والا ارض. ابي بن ڪعب
سوال ڪيو يا رسول الله صلي الله عليه وسلم اوهان کانسواءِ
ٻيو ڪير عرش ۽ زمين جو سينگار آهي. ٻاڻ فرمايائون
نفس آهي مولڪي ان رب پاڪ پيغمبر هٿ جو شرف
ٿيو. مون کان پوءِ حضرت امام حسين عرش ۽ زمين جو
سينگار آهي. انجو نالو عرش عظيم ٿي لکيل آهي. جن
ٿي امام صاحبن جو حسين نالو ۽ رب تعاليٰ جي حڪم
موجب وحي جي ذريعو رکيو ويو هو. هڪڙو اصحابي
سڳورو هميشه شهر ۾ هوندو ۽ ڪجهه شين حضرت
امام صاحبن لاءِ تحفي طور کڻي ايندو هو ۽ ڏهن
مسافري تان موٽندو هو ٿڌهن حضور ۾ اچي وهندو
هو ۽ صاحبزادا پئي هنج ۽ اچي زهدا هٿس ۽ ڪسي

همان آهي شيون ڪڍي کائيندا هئا. هڪڙي دفعي
 جبرئيل سڳورو الهي اڪيلي جي شڪل ۾ اچي حضرت
 جن وٽ ويٺو ۽ صاحباڙا ان کي اهو اڪيلي سمجهي
 اچي سندس هنج ۾ ويٺا ۽ کيس ڳولڻ لڳا. پاڻ سڳورن
 وهڻ ۽ کيس ڳولڻ جي منع ڪئي، ڇو ته حضرت جن
 کي معلوم هو ته هي ملائڪه سڳورو آهي متان صاحباڙا ان
 کان ڪا به اڍاي لڏي. پر جبرئيل عرض ڪيو رسول الله
 صلي الله عليه وسلم متان ڪا صاحباڙا ان کي منع ڪئي
 اٿو. آڻ عرش عظيم کان ڪيترا دفعا الله پاڪ جي
 حڪم موجب زمين تي اڃان لو، جوڪڏهن بهي بهي
 صاحب پاڪ معصومن کي ڀينگهي ۽ سمهاري پاڻ ڪجهه
 وقت آرام ڪندا آهن ۽ لوڏي نه ملڻ ڪري شهزادا
 آواز ڪندا آهن، ته آڻ ڀينگهي کي لوڏي ڪن ٿا
 ڪرائيندو آهيان، ته متان بهي بهي صاحب ٿڌ مان ڇاڳي
 پوي ۽ سندن آرام ۾ خال پوي، الهي ڪري ڀينگهو
 وٺو لوڏيندو آهيان. تنهن کان پوءِ بهي بهي صاحب جن
 کي چند پهندي لڪ ۽ اڪيلي سبب ٿڌ ڪڍي
 ويندي آهي ته آڻ چند پهنڻ جو ڪم نه ڪندو آهيان
 اهڙي حالت ۾ شهزادا جي منهنجي هنج ۾ رهندا ته
 ڪهڙي حرڪت آهي پر ڏڪر مون کي رڳو هن ڳالھ.
 جو آهي ته جڏهن مون کان ٿڌ ڪهرلدا تڏهن آڻ
 ڪهڙو ٿول ڪن ٿيان. پاڻ فرمايائون ته هو اڪيلي

سڳورو کون مورا ٿيندو هو، تنهن تي جبرئيل بهمت
 جي باغ مان الڪورن جا چڪا چني کڻي کوسي ۾ وڌا ۽
 معصومن هميشه جي عادت موجب اهي دم وڃي
 ڪڍي ورتا ايتري ۾ هڪڙي فقير اچي سوال ڪيو
 ته مون کي خدا جي رات ۾ انهن ميون مان ڪارايو ۽
 صاحبزادن ان کي ڏنا ٿي. پر جبرئيل منع ڪئي ته
 اهو شيطان آهي ان کي چنبه جا مورا حرام آهن. پوءِ
 معصومن کي نه سڄي خبر پئي ته حقيقت ڇا آهي
 ۽ خوشي سان مورا کائڻ لڳا ۽ شيطان ڦڪو ٿي
 هليو ويو.

هڪڙي دفعي عيد جو ڏينهن آيو ۽ صاحبزادن
 باط ڪريم کي ڇو ته نالا جيئن پون ٻارن عيد جي
 ڏينهن سٺا ڪپڙا ڪيا آهن تيئن اسان کي به ڏيو.
 باط ڪريم ويچار ۾ ٿي هئا ته جبرئيل عليه السلام بهمت
 مان ۲ وڳا اچي رنگ. جا نوراني کڻي آيو ۽ اچي
 ڏنائين. پر صاحبزادا چوڻ لڳا ته سڀني ٻارن جا ڪپڙا
 رنگين آهن. اسان کي به رنگ. جا ڪن اسين اڃا
 ڪولہ ڪندا سون. تنهن تي هڪڙي کي ساڻو رنگ.
 ۴ اي کي ڳاڙهو رنگ جبرئيل ڏيئي معصومن کي ڏنا.
 حضرت جن الهي ۽ جو سڀ پڇيو ته ڏهين جبرئيل
 عليه السلام معراج جي رات بيشڪ جي ماڙين ڏانهن ڏيان
 چڪايو ته اوهان ڪولہ ڏلو ته صاحبزادن جي لاءِ

پوشت ۽ ۴ ماڙيون به انهن دلڪش جون ڇيئون ان جو
 به مقصد اهو هو ته هڪڙو صاحبزادو زهر وڳهي
 شهادت حاصل ڪندو ۽ پوءِ رات ۽ ڏوڏاري سبب
 شهيد ٿيندو.

حضرت امام ڪريم صلي الله عليه وسلم هڪڙي
 ٽنڊهن نماز بعد دعا گهري ته رب منهنجا حضرت امام
 حسن ۽ حسين تي جهڪو درگاه الاهي جو ڪرم ۽
 لطف آهي النبي مهاني منهنجي گنهگار امت جو به
 بخشش ۽ چوٽڪارو ٿئي. درگاه مان آواز آيو ته اي
 منهنجا محبوب جيترا پنهني صاحبزادن جي وجود مبارڪ
 تي وار مبارڪ آهن ان هڪ هڪ وار جي عوض اوترا
 هزار گنهگار توهان جي امعين کي آءٌ بخش ٿو ڪريان.
 تڏهين حضرت جن خوش ٿي درگاه الاهي ۾ شڪريو
 ادا ڪيو. هن قسم جا مناقبا ۽ معجزا ته لکندي جهڪر
 ڪتاب ٺهي پون.

هن. مان رڳو اهو ذهن نشين ڪجي ٿو ته امام
 سڳورن رضي الله عنه جدجو الله تعاليٰ ڪيڏو شان ۽ مرتبو
 وڌو هو. تنهن هوندي به ڪي اهڙا بدبخت ۽ پلٽ
 هئا جن مان ڪي ڪلمه گو مسلمان ڪولايو ٿي، مصدق
 شريف هر وقت سندن ڪچهري ۾ لتڪيل ۽ رات جو
 ڦر آي شريف جو دور پڙهندا هئا ۽ ٽنڊهن جو

جذاب حضرت امام صاحبن سان جنگ ڪندا هئا ۽
 هاڻي ۽ کاڌي جي بندش جون تڪليفون ٿيندا هئا.
 جنهن جو هن کان پوءِ چڱي طرح بيان ڪيو ويندو.
 الله سائين! شال سڀني مسلمانن مومنن کي حضرت
 اهل بيت اطهر جي حب ٿئي جنهي ئي صدقي ۽
 جنهي ئي وسهڻي قیامت جي ٿينهن گنهگارن کي
 چونڪارو ملندو ٿئي شال سڀني مسلمانن جي قیامت
 موچاري ڪري! اللهم! صلي عاليه و آلهه
 وبارک وسلم صلوات و جنس بر حسن ائمت ائمه.

باب ۴

در بیان شهادت سیدنا حضرت امام حسین

علیم السلام در دوران ڪربلا.

هاڻي هن باب ۾ سیدنا حضرت امام حسین علیه
 السلام جي شهادت جو ذڪر ڪيو ويندو ته اهي
 ڪلم گو مسلمان جي ڏس ۾ ڏک ٿي، هٿن ۽
 ڏکيون ٿيڻ ۽ ڪڇ ۾ قرآن شریف ٺاهي ڪنهن
 اهل بيت اطهر سان بي گناهه روبرو ڪري وڙهيا ۽
 ڪهڙي بي دردي سان انهن کي اجهو پڪو رکي
 دنيا وڌا مصور ڪر پيا ڪنهن جوڙا ڇوڙا امام زادا
 ڪنهن شهيد ڪيائون.

هڪڙي سن ۵۶ ۾ معاوية دمشق جو بادشاهه پيرسج
اچي گهو هو ۽ خبر به هيس ته سندس اڏس ۽ بدبخت
ماڻھو پٽ پزند ڪهڙو صالح ۽ سڀاڳو آهي. پر ڪهڙو
به خراب اولاد هجي ته به پنهنجو اولاد هر ڪنهن
کي منو آهي.

الهي ڪري ڪوشش ڪرڻ لڳو ته ماڻهن کي
ڪي منڍ سان ۽ ڪي رعب سان قبول ڪرايان ته
ڪاٺولس پوءِ سندس پٽ پزند کي اميرالمومنين ۽
وٽس جو خليفو ڪري، سندس هڪ ئي سڀڪو
بعيت ڪري. بهرپاءِ ته هن سڀ ماڻهو جهڙي قدر
ٿي سگهيو اوتري قدر پاهريان ٻاڻ وٽ گهرائي انهن
کي نرمي سان ۽ ڪي گرمي سان انهن تي رعب
دهاري قبوليت ورتي ته سندس مرڻ کان پوءِ پزند
کي خليفو ڪري مڃيندا.

پوءِ هو مذهبي منور ۾ ويو پر اتي هنجي دال نه
ڳري، مذهبي منور، بغداد شريف مڏا رزم ۽ مڪي معظم
جي باشندن اها ڳالھ به مڃي. هنن جو چوڻ هو ته
حضرت امام حسين عليه السلام جي زانگي ۾ اهي
ڪنهن کي به مجال نه آهي جو خلافت جي مسند تي
وهڻ جو مستحق سمجهيو وڃي.

ههڙي ڀلائي ۽ خلافت جي صحيح ۽ حقيقي وارث
کي ڇڏي اسان هڪڙي شرابي، زاني، فاسق ۽ بي دين
جي تابعداري هرگز ڪن ڪنداسون. الهي هوائي به

ڪن گورن ماڻھون کي ڪنھن نہ ڪنھن لمبوي ۽ چاڙھي ۽
 پر حضرت امام حسن رضي الله عنه، ۽ ابو عبداللہ ابن
 زبير، ۽ ٿيون عبداللہ ابن امير عمر رضي الله تعاليٰ عنه
 چوانون حضرت عبدالرحمن بن حضرت ابابڪر صديق
 رضي الله عنه، پنھنجن ابن عباس، الھن باڪل قبول نہ
 ڪيو. الوقت معاريه موٽي دمشق ۾ آيو. پوءِ ۶۰ ھجري
 سن ۾ بيمار ٿيو ۽ مرڻ سندس يقيني نظر ۾ آيو.
 تڏھن يزيد بدبخت کي گھرائي ان کي وصيف ڪيو
 تہ تيس آءُ ھاڻي دلها مان وڃان ٿو، موت جو لب
 وٺ. اھل بيتن يعني حضرت رسول ڪريم صلي الله
 عليه وسلم جي اولاد سان سامھون ٿي ڪڏھن بہ خود
 مخدوہ مقابلو نہ ڪج. جو مون کي خداشن مان معلوم
 آھي تہ هن دلها ۾ جيڪو امان سڳورن سان ۽
 دل سان محبت ۽ پيار رکندو سو آخرت ۾ بهشت ۽
 حقدار ٿيندو ۽ جيڪو مقابلو ڪندو يا الھن ٿاھن
 بدايت رکندو سو جھنم ۾ پھچي لاءِ جاءِ جوڙيندو.
 تنھنڪري اي يزيد مون توکي بادشاهي ڏي آھي ۽
 گھڻا مالھو ڏينھجي تائيداري ھم آندا آھ، ان ۾ رڳو
 ۴۰ ۽ ۵۰ ۽ ۶۰ ۽ ۷۰ ۽ ۸۰ ۽ ۹۰ ۽ ۱۰۰ ۽ ۱۱۰ ۽ ۱۲۰
 الھن کي ڇڏي ڏج ۽ الھن سان ھرگز ڪو مقابلو نہ
 ڪج ۽ الھن سڀني ۾ حضرت امام حسن جو وڏيڪ
 خيال ۽ احترام ڪج جو ڪوي ۽ ھرڪ وارو آھي ۽

ان کي خلافت يا حڪومت جي ڪا به پرواه نه آهي
 ۽ جهڪڻ هين ڏوسان جنگ ڪري. تون فاتح
 هجي ٿو، ۽ چڙهي ٿو جالس ۽ مديني منور ۾ وڃين ٿو.
 نذرالو سندس بخش ڪج ۽ سندس همر ڪاب لڄ
 ڇاڪاڻ ته مون پاڻ ٿاڻو هو ته حضرت رسول خدا صلي
 الله عليه وسلم جن حضرت امام صاحب کي انهن جي
 ڪنهن مبارڪ تي چاڙهي نڌا هئا. ۽ ايتري قدر سندس
 عزت ۽ مرتبو رکندا هئا تنهن ڪري تون به وڌيڪ
 عزت رکج معان گمراه ٿي پاڻ کي دوزخ جو لائق
 حڪمران ۽ قيامت جي ڏينهن روسماهي ۽ شرمساري
 حاصل ڪرين. پر هن هڏ حرام بي حياييءَ جي جوڻ
 کي ٻڌو به ڪن ۽ منهن ٻيڙو ڪري جواب ڏنائو ته
 اهو جهڪي به ڇوڏا سو قبول ڪندس، پر امام جنهن
 جي باري ۾ ڪا به ڳالهه ڪانه ٻڌندس. آخر جهڪڻ هين
 ان کي زنده چڙهندس ته ڪوبه منهن جي هٿ تي
 بيعت ڪونه ڪندو ۽ سڀ ماڻهو مون کان ڦري ويندا.
 تنهن تي معارف تي ٿاڻي ڪارو آئي ۽ ارادو ڪيو
 ته حضرت امام جنهن کي زور ڏهرائي حڪومت
 ۽ خلافت جي واڳ سموري انجي هٿ ڏيان پر هو
 ترڪ ٿي مري ويو ۽ خلافت توڙي حڪومت جي
 واڳ سموري يزيد لعين جي قبضي ۾ آئي، جنهن جو
 عادي ٿي وهڻ شرط آرام ڦٽي اهو ته ڪنهن به طرح

يا ته حضرت امام صاحبون تي دست بهيست قبول
 ڪرائجي يا جنگ ڪرڻ سان کيس شهيد ڪجي
 هن عتيبي ايت واپس ڇڏي ۶ هزار لشڪر ڏيئي
 موڪليو ته مديني منور ۾ وڃي اهوئي ڪم ڪري
 جتي جو حاڪم ان وقت مروان نالي هو. عتيبي امام
 صابن جو لحاظ ڪندڙ ۽ ادب احترام رکندڙ هو ۽
 مروان نهايت ڪتر دشمن هو. هر وقت عتيبي جي
 عيذاهن ۽ مڙاهن جا خيال وجهي کيس حضرت امام
 صاحب جي برخلاف ڪرڻ ۾ ڪوشش ڪئي ۽ عتيبي
 جي هراڙدگي واري هلڪي چالچي ان کان لقائيدار
 هو. تنهن ڪري مروان مخفي طرح اها سرپستي
 حالت ٻڌي لڪي موڪلي. جنهن عتيبي کي لکيو
 ته اسان کي خبر پئجي آهي ته تون امام صاحب جي
 وفادي ۽ آهين ۽ اسانجي حڪم کان نٿاڻي رهيو آهين.
 پر باد رکيج ۽ الهو جي عوض ۾ تنهن جو سر
 تلوار سان اڍاڍو ويٺندو. جنهن اچي سڄي حقيقت حضرت
 امام صاحب جي سامهون ڪئي. حضرت امام صاحب
 جي ڪيترن ماڻهن جنگ لاءِ صلاح ڏني ۽ ساڻس
 مددگاري جو وعدو ڪيائون پر پاڻ فرمايائون ته ڏاڍي
 جي امت جو مولڪي خون اي گناه وهاڻڻو نه آهي
 آءٌ ڏسان و ته هي مروان مولڪي عتيبي سڳو لي سمهڻ
 ڪين ڏيندو انهنڪري مديني منور ڇڏي مڪي

معظم ۾ وڃي رهندس، جتي هر طرح امن جي جاءِ آهي ۽ اتي وڃي پنهنجي حياتي جا ذينهن گذاريندس. اهو خيال ڪري حضرت جن جي روضي مبارڪ ۾ آيا ۽ روي عرض ڪيائون ته اسان کي ڪافرن گهڻو هٽڪ ڪيو آهي. اهڙي طرح روزانو حاضري لاءِ ويندا هئا ۽ پنهنجي دل جو احوال پيش ڪندا هئا. هڪڙي ذينهن خواب ۾ ڏسن ٿا ته هزارين فوج فرشتن سان حضرت محمد ڪريم پيغمبر الصلوات والسلام جن سان تشریف فرما ٿي اڳيان اچي بيٺا آهن ۽ پنهنجي اڙه سان لڳائي فرمائڻ لڳا ته پيارا نور چشم پنهنجي امهه هٿان توکي ڪربلا جي ميدان ۾ شهيد ٿيڻو آهي، جتي تون ۽ تنهنجا رفيع اچيا بکيا ۽ گهڻي تڪليف ۾ هوندا. موهين شهيد ٿيڻ تي نهايت عڪبر ۽ ٽڪورل صورت ۾ اسن وٽ دلدلي اچڻ وارا آهيو. پر شهادت جو درجو خدا وٽ سڀ کان وڌيڪ عزت وارو آهي جو خاص الله تعاليٰ اوهانجي لاءِ عنايت ڪيو آهي پر تون ٻڌ مان جاڳي موٽي گهر آيا ۽ اچي حرم پاڪن کي اهو سمورو احوال ٻڌايائين. پوءِ اتان راتو رات لڏي اچي مڪي معظم ۾ لڪتا ۽ مديني منور جي سڀني ماڻهن کان موڪليائون، جن ڏاڍو رنج ۽ الائجي اوهانجو وري ديدار نصيب ٿيندو. پوءِ مڪي معظم ۾ پهچڻ تي اتي جا ماڻهو خبر ٻڌي مرحبا ۽ استقبال لاءِ آيا ۽ ڏاڍا خوش ٿيا. مڪي معظم جا ماڻهو پڙهند کان ناخوش هئا.

تنهنڪري انهن عبدالله پٽ زبور جي هڪ ٽي بيمت
ڪئي هئي. هاڻي امام صاحب به هتي اچي رهيا جو
هڪڙو ٽ. وڏو امن جو هنڌ هو ۽ هو ته بيزد سان ماڻهو
داراض هئا ۽ حضرت امام صاحب جن کي خلافت هي
ٽ. اصلي مرضي ڪا هئي. تنهنڪري سمجهائون ته
هتي اسانجو آرام سان وقت گذرندو. مڪي معظم جو
حاکم به هڪڙو بيزدي ڄاڻو هو تنهن بيزد کي لکي
موڪليو ته حضرت امام صاحب مدينو منور ڇڏي هاڻي
مڪي ۾ اچي رهيو آهي پر ماڻهن جو وٽس ڏاڍو هجوم
آهي. تنهنڪري توکي مڙيوئي خطرو رکڻ گهرجي. اها
ڳالهه ٻڌي هو امن وڏي فڪر ۾ پئجي ويو ۽ وري
ڪا نهن وال سٺ لڳو. هن ڄا ڪيو جو ڪوئي جي
ماڻهن کي مٺي تي هڪ گهمائي اتي هي وڏيرن تي
سروهاون ڏيئي لالچائي پنهنجي لچائي وارن دل ۾
شامل ڪيا ۽ جو ڏانهن ته امام صاحب مڪي معظم
جان هاڻي لڪندو ڪو. ۽ اتي هڪڙو ته شرع
حڪم موجب به جنگ ڪري ڪين سگهي ۽ هو ته
اٽي جا ماڻهو به گهڻا هئجي مخالف هئا تنهنڪري هاڻي
هڪي رات ڏينهن جا هورا ڪورا دل ۾ اچي ٿي سا اها
ٽ. ڪنهن به طرح حضرت امام صاحب کي مڪي کان
ظاهر ڪڍجي. ته پوءِ پاڻهي سڀ ڪم سر انجام ڏئي
ويندو. اهڙي ڪم هو جنهن لاءِ ڪوفن کي هن

هاڻ سان شامل ڪري اهو ئي اهو ڪم رکيو ته ڪنهن به طرح امام صاحب کي مڪي کان ٻاهر ڪڍيو ۽ پاڻ وٽ گهرايو. اهو ڪم منهنجو فقط هڪڙو آهي سو لاهي لڳائي پورو ڪري ڏيو. ڪوئي ته اڳتي دغا باز ۽ بد معاش اهل بيت جا ڪي ازل کان وٺي مخالف ٿي پاليا، تن يزد سان صلاح به شامل ٿي حضرت امام صاحب کي ڏاڍي عاجزي ۽ لهڙائي سان قاصدن پنهان قاصد موڪليا ۽ تمام سڪ ۽ حب سان گڏيل خط لکيا، جنهن ۾ لکيائون ته تون اسانجو امام ۽ رهبر آهين. اسين تنهنجا سڃا غلام آهيون. يزد اسان سان تمام ظلم ڪيا آهن تون اڄ ته اسين تنهنجي بيعت ڪريون. اسين تنهنجي حڪم موجب هلنداسون ۽ پنهنجا ٻار پڇا مال متاع سڀ توڙان صدي ڪرڻ لاء تيار آهيون. اسين رات ڏينهن ماه رمضان جي چند والڪر توکي پيا ٺهاريون. تون الڳي ڪڏهن اچي اسان جون آسون اميدون ٻوريون ڪندين ۽ وٺي اهڙا ڏڦا پريائون جو سڀڪو ماڻهو جيڪر پنهان ڪري ته هي ويچارا ڪي ڏاڍا مڙهي ۽ سرديج آهن. هيڏانهن حضرت امام صاحب کي جو اهي خط پهتا سو ان کي ڪا خلافت يا حڪومت جي تمنا ڪانه هئي پر ڪنهن هميشه اها آرزو هئي، ته مسلمان اسان سان دل سان ساٿ ڏين ته اسين جوڪر يزد کي گڏجي هان.

بدکارين ۽ بد معاشين واران هجن کان باز آئيون ۽
 سقون سڌو ۽ سچو مسلمان ۽ دين جو سچو خادم
 بدبونس، پر هي نه سمجهي ٿو، پوءِ ان کي خلافت تان
 لاهي ٻوڙ ڪو ايمالدار ۽ سچو مسلمان خلافت تي
 مسند نشين ڪريون. حضرت امام جن جي اهائي خواهش
 هئي تنهنڪري ڪوفين جي خطن تي هميشه غور ڪندا
 ٿي رهندا هئا. نه رڳو پاڻ عور ڪندا هئا ٻيا جهڪي
 مجلسي، صهتي يار دوست ۽ عزيز خويش ۽ سچا
 خيرخواه هئا، تن سان الهي باري ۾ صلاح مصلحت
 ڪندا هئا ۽ ڪوفي ۾ وڃڻ جي پنهنجي مرضي
 ڏيکاري ٻين کان صلاح پڇندا هئا. پر ڪنهن به ڪڙي
 جي مرضي نه هئي ته پاڻ ڪوفي ۾ وڃن. الهي آري
 ۾ انهن سندن والد ۽ سندن ڀاءُ سان جهڪي ڪوفين
 تڪيون ۽ اهڃ ڪها هئا سي سندن طور پيش ڪندا
 هئا، پر قدرت جو ڪو اهڙو قهر آيل هو ٻلا ٿڌ، پر
 ڪٿان ٿي ٿري، جو امام صاحب جن پوري ڏاڍن مان
 سان به ٺاهڻي سر هميشه الهي ڳالهه يعني ڪوفي ۾
 الهجي دعوت تي وڃڻ جي ڏاڍي ۾ هئا ۽ هي
 سموري اتي جي مڪلفات يار دوست عزرا خويش
 الهي جي مخالف هئا ۽ تمام زور شور سان بحث ۾
 حصو وٺندا هئا ته وڃڻ نه گهرجي جو اهي ظالم هميشه
 کان وٺي اهل بيت اطهر جي خاندان جا دشمن

ڪوڙا ڏوڪي باز ۽ دغا باز پئي رهيا آهن. نيٺ نتيجو
 اهو نڪتو جو امام صاحب جن هڪو ارادو ڪيو ته
 اول پنهنجي سوت حضرت امام مسلم رحمته الله عليه
 جن کي موڪلين، جو وڃي اتي الهنجو حال احوال
 ڄاڻي. جيڪڏهن الهن ۾ ڪو شڪشهه آهي ته موني
 اچي پر جي الهنجي نيٺ ۾ ڪا سچائي ڏسي ته پاڻ
 اتي رهي حضرت امام جن کي احوال لکي موڪلي
 ان موجب امام صاحب پورا تيار ٿي وڃن. ٻيڙي ۾
 اها خبر ٻڌي حضرت عبدالله بن زبير آيو جنهن تمام
 ڪپڙو زور آڏو بيهڻ ڪيو ۽ هٿن ۾ چٻاڻو ته جي اوهان
 ئي خلافت جي خواهش ۽ مرضي آهي ته مڪي جا
 ماڻهو سڀئي مولڪي تمام ڪري رهيا آهن آءُ اوهانجو
 دست بيهت ڪرڻان ٿو جنهنڪري سڀ ماڻهو اوهانجا
 مطيع ٿيندا پر تڏهين به امام صاحب هن نه ڇڏيو ۽ پنهنجي
 ڳالهه ئي ٿي رهي. حضرت امام مسلم کي ان ٻاري ۾ تيار
 ڪيائون جنهنجي حقيقت ڪري دلي مرضي ڪانه
 هئي. ڇو ته ان کي لڳي هئي جي پاڪل طاغوتي هئي ته
 عاقبت موچاري نه ٿيندي پر حضرت امام صاحب
 جن ان ڪري حضرت مسلم کان رنجيده ٿي ويا.
 جنهنڪري اچي عرض ڪيائون ته منهنجا سردار آءُ
 پنهنجي آل عيال سڌو اوهان تان قربان آهيان جي
 اوهانجي مرضي آهي ته بسر الله آءُ وڃان ٿو. پوءِ امام

منهنجي پنهنجا ۽ ٻي معصوم شهزادا سان ڪري ڪونهي
 ٺاهين هليو. اتي وڃڻ کان پوءِ ساڻس ڪونهي ڪوڙيون
 هلئون ورتيون اهو هڪڙو وڏو دردن جو داستان
 آهي جنهنجي لکڻ لکڻ جي اسان کي طاقت شايد ناهي
 لکي ٻڌڻ وارا جهڙي اهو دردن جو داستان ۽ جگر
 سوز واقعو ۽ ڇي لکين ٻڌي سگهن. پورهال اسين بيان
 جي طوالت ڪري سبب اهو سچوئي داستان ڪونهي اي
 موقعي تي ڪتابي صورت ۾ ايش ڪنداسون. حاصل
 مقصد اهو ته حضرت مسلم کي ڪوفي بدبختن تمام
 بدردي ۽ هلاڪت آميز طريقي سان شهادت جو
 جام پياريو ۽ ان کان وڌيڪ سندس ان معصوم صاحبن
 لاءِ جي ٻي قصور ۽ ٻي گناهه هئا انهن سان جهڙو
 شهادت جو طريقو ورتو ويو ته ٺاڍو ٺڪر ٺهندڙ آهي.
 ۽ وري انهن اهڙو بددريست رکيو هو جنهن ان واقعي
 جي امام صاحب ٿاڻو ڪار خبر نه پهتي ۽ اسين ڪ بهار
 الهي النظر ۾ رهندي رهندي ليمڪ پنهنجي سر ٻانهي
 ته اسين بهار وڃي ٿا اتي خبر وٺون جهڙڪڻ هن حضرت
 منهنجي سلامت هوندو ته بهتر نه ته اسين انهن معصوم
 ضرور وٺنداسين. الهي ارادي سان مڪي معظم مان
 ٺڏي ڪوفي لاءِ تيار ٿيا سمورا لوڪر ڇاڪر ايلي بالهان
 اتي ڇڏيائون باقي پنهنجا ۷۲ رفيع جي اڪثر ۵۰۰
 قريب ۽ سڄا سر ٺهندڙ ۽ جان ڏاڍا ڪندڙ جوان ۽

پاڻ سان ڪٿي سفر لاءِ تيار آيا. ۽ جاسوسن اها خبر پڙهڻ
 تي پهچائي ته هاڻي حضرت امام صاحب ۷۲ ربيع واري
 ڪوفي لاءِ تيار ڪيو آهي. ۽ فلاڻي منزل تاءِ پهچي
 ويو آهي. پوءِ ته پليٽ ڪپڙن ۾ نه پيو ماري بڪدم
 پنهنجي مڪي جرنيل جي بدبخت اهل بيت سڳورن
 جا جاني دشمن هئا تنکي لشڪر سينڌو سامان
 هٿيار پيو هار ڏيئي حڪم ڏنائون ته فلاڻي منزل
 تي وڃي لڪي رهجو ۽ جڏهين امام صاحب جن
 اتان اچي لنگهن ته اڳتي وڃڻ هرگز نه ڇڏجو يا ته
 دست بعت قبول ڪرائجو يا ته کين شهيد ڪري
 سندن سر مهارڪ اسان وٽ ڪٿي اچي، ائين ئي لاءِ
 اوهان کي وڏا انعام اڪرام ڏينداسون. خدا اڻڻو پڌل
 پليٽن کي گمراهه ڪيو هي دنيا جي لالچ تي پنهنجي
 ٻئي جهان وڃائي رسول ڪريم جي شفاعت جو آسرو
 ڇڏي پڙهڻ جي حڪم موجب فرات ندي جي
 ڪناري تي ڪرلا جي ميدان جي پاسي ۾ ندي جو پاسو
 اهڙو سوکھو جهلي ويهي رهيا جو پاڻي ڏيڪ ڀرڻ لاءِ
 نه ميسر ٿيڻ سبب هو. حضرت امام حسين جن منزلون
 ڪندا هلندا رهيا آيا، رستي حضرت مسلم ۽ سندس
 فرزندن جي شهادت هي خبر ٻڌي ڏاڍا غمگين آيا ۽
 سموري خبر ٻين ته اها ڪوفين جي سراسر ڌوڪي
 بازي هئي ۽ هنن پڙهڻ جي چوڻ تي اهو قدم ورتو.

هو ۽ ٻيو جي لڙائي جي خبر ٻنهي کي ان اسان جي
عين ۾ رت جي اس ٻنهي جو لشڪر ۾ وڃي
ٻيو آهي ٻيو ته سمجهه آون ته هاڻي زندگي جو ٻيو
آخر وقت ٿيو آهي. شهادت جي ٻه سنگوڻي کان اڃا
ڪجهه ڪا خدا تي توڪل رکي الهي رضامندي تي
برسر ڇڏي اڳتي هلي ڪرڻا جي ميدان جي آسپاس
جتي پڙهي لشڪر ۾ هنيو ويٺو هو اتي اچڻ بعد
انهن ٻنهي کي بند ڪيو جي اڳتي وڌڻ جو عڪس
۾ آهي يا ته جنگ ڪري ميدان ۾ صفائي ڪريو يا
ته پڙهي جي بيعت قبول ڪريو. حضرت امام صاحب
جن فرمايو ته اسان کي هن زمين جي واقعات جي
ٻنهي ٻنهي نالي کان خبر مليل آهي. اي ٻيو ٻيو
نئين جنگ ڪرڻ جي ارادي سان ڪونه آيا آهيون
اسان کي حڪومت يا بادشاهي ڪانه آهي ڪو اوطاق
مسلمان آهيون مسلمان ۽ اي قصور اسان کي روڪڻ جو
ڪونه ڪريو. خدا ۽ الهي رسول ۽ ديني قيامت
سان ته ٻيو ارشادجو ۽ صوفيا ۽ آهي اوهان ٿوري
زندگي جي واسطي چاڪاڻ ٻنهي جي هٿ ڪرڻا ٿا
ڪريو. پر هنن ٻن ميدانن تي ڪو به اثر ڪونه ٿيو. هو
چوڻ لڳا ته اسان اتي ڪانه ڳالهه ٻڌڻ لاءِ ٿوار نه
آهيون جوڪي به ڳالههون اسان کي پڙهي لهن جي
طرفان سمجهيل آهن تنهن ڇوڪا به اوهان کي پسند

اچي ان باري ۾ گڏوگڏ ڪريو ته اسين تيار آهيون
 باقي اچي ڪا به ڳالهه ٻڌڻ لاءِ اسين تيار نه آهيون.
 پوءِ ته رضا تي راضي رهي اتي تنهن هڻائي وڌي
 رهيا. ڪافرن فرات ندي توڙي اسپاس جي وادين تي
 چوڪسي وارو پهرو رکيو جيئن ڪنهن به انسان کي ڪو
 پاڻي هو يا نه ملي يا انهن کي گاه يا چارو نه ملي.
 ۽ نه ڪو ڪٺان کاڌي بمبئي جو سامان ملي. اهڙيون
 حالتون ڏسي حرمين ۽ پاڪستان ۾ اچي ڊپ ۽ هراس
 آيو ته اچي اسان سان ڪهڙي حالت ٿيندي پر
 حضرت امام صاحب جن سڀني کي دلاسن ڏيئي اسان
 صبر ۾ رهڻ جي هدايت ڪئي. رات گذري صبح
 جو حضرت امام صاحب ڪورڊيناٽر جي وڏيرن کي خط
 لکيا ته اوهان جي خطن تي اسين آيا آهيون هاڻي
 پنهنجي الزام موجب اچي اسان جي واهر ڪريو. اهو
 قاصد جهڙو خط کڻي ٿي ويو تنهن کي پڙهڻ جي ماڻهن
 ۽ ڪورڊيناٽر پڪڙي هي ڦري ورتا ۽ ڇهائونس ته
 هڪڙي شرط تي توکي ڇڏينداسون جو تون پڙهڻ
 جي لاءِ ۽ ساراڻو جو عام غلطي ۽ وعظ ڪرين هن جهڙو
 نه آيا بيمڪ ڪندس سڀاڻي جمع ڏينهن سڀ مسلمان
 ڪٺا ٿيندا اتي بيمڪ اهو حڪم آيا ڪندس. ٻڌي ڏينهن
 تي سڀ خلق اچي گڏ ٿي اتي هن قاصد منجهس تي
 چڙهي الله ۽ الهي رسول جي لاءِ ساراڻو کان پوءِ نهوسه

۽ رسالت جو ذڪر ڪندي حضرت علي ڪرم الله وجهه جنهنجي شجاعت جو ذڪر ڪيائين ۽ اهل بيت سڳورن جي ذڪر الڪار بعد جو جوشيلى آواز ۾ ٻڌاري ڇوڻ لڳو ته اي ڪوٺيو اوهان کي شرم ڇٽو آهي جو وهان دوکي بازی وارو وعدو ڪري، حضرت امام معصوم کي ڪهڙا هاجزي ۽ ايزاري جا خط لکيا ته اچو ته اوهان جي قابعداري ڪريون ۽ قابعداري اها ڪئي آهي جو هڪڙي رزيل ۽ شرابي بيمدين يزداد پليست جي ڇوڻ تي لڳي امام صاحب کي هن سڄي ميدان ۾ اڪيلو ۽ بي ڀار ڏسي ڪٽي ڪهڻيو آيو ۽ سندن رفيع قسم جو ان ڀائي بعد ڪري ڇڏيو آيو. اها ڳالھ ٻڌي خلق ۾ اوچنگارن جو آواز پئجي ويو ۽ سڀني هاء هاء ڪرڻ لڳا. عهد پليست کي اها خبر ٻڌي تنهن ان قاعد کي ٻڪدم شهيد ڪرائي ڇڏيو جنهن کي امام صاحب ڏها ڪئي ته منهنجي ميدان ۾ اسان سان گڏ هولدئين. تنهن کان پوءِ يزداد جو هڪڙو قاصد خط ڪٽي آيو جنهن ۾ هن پنهنجي سالن کي ٽاڪيد سان لکيو هو ته ان ڀائي حرام چاڻي اول امام صاحب جن جي شهادت يا متابعت جو ڪم ختم ڪري پوءِ ڪو ٻيو ڪم ڪجو. جو خط جنسي امام صاحبن ڏي موڪليو ويو ۽ پاڻ اهو خط پڙهي ڦاڙي زمين تي ڦٽو ڪيائون اها خبر ٻڌي عهد کي ٽپو جوش آيو ۽

هڪڙي شيطان کي جنگ لاءِ سڀرائيائون. ان کي سندس
 پٽن تمام گهڻي جاءِ ڪئي ته وڏو ڀاڳو آهن جو دنيا
 جي لالچ تي دين وڪڻڻ لاءِ تيار ٿي آيو آهن جو
 پنهنجن جھالن جو پيشوا ۽ سچو ۽ صحيح امام آهي.
 تبين جو هي اسان جو ڏاڏو حضرت سعد ڪهڙو نه
 پيارو ۽ حضرت نبي ڪريم جو مجلس ۾ وهڻ وارو هو
 ۽ هميشه حضرت جن تان پنهنجي جان فدا ڪندڙ هو.
 تون اڃا ڪنهن ان جي برخلاف اهڙي ٻڌڙي ڪم
 لاءِ تيار ٿيو آهين، پر ان نه چيو، پٽن مان هڪڙو ننڍو
 پٽ جو ڪو اچ ڪري ٿي ڀانيو تنهن کي وٺي عبيد
 وٽ اچي چيائين ته هن کي طهرستان جي ولايت جي
 حڪومت جو پتو لکي ڏيو ته هي وڃي حڪومت
 ڪري آڻي جنگ تي وڃان ٿو. اهو سنيري ميدان ۾
 آيو عبيد الهيءَ وچ ۾ همرائي ڏانهن ماڻهو موڪليو
 رات دريا تي پهرو خبرداري سان رکائي ڇڏي ڀاڱي
 جو ڏيو ته حضرت امام هي رهنمون کي نه ملي سگهي
 پوءِ به جنگ... شروع ٿيڻ کان اڳي امام صاحب جن
 ڪيترو انهن کي سمجهايو ته ڇو ٿا مسلمانن جا هي تصور
 خون وڃاڻو اسين اوهان سان جنگ... ڪرڻ آڻائي ڪونه
 آهون ٿڌين زردن جنگ ڪيون ٿيندي اسان کي
 رستو ڏنو ته ڪنهن اڳي پاسي هليا وڃون پر اهي هي
 دٻيل دنيا کان ٽڙيل ۽ نااميد هئا ۽ هن جون جهنم ۾

جايون اڏيون ۽ مون ۽ مون جي لاءِ دوزخ وٽ ڏيڻو
 تيار وٺڻو هو سي ڪٿي لا سڏي راه تي اچن، پوءِ ته
 لڙائي زور سان شروع ٿي، امام صاحب جا اڄوڪي
 ٻيلي ٻانهان لوڪر ڇاڪر هئا سي ويچارا ڏاڍي بهادري
 سان لڙيا اکرڇو، اچ ۽ ٻڪ جي ڪري تمام سڀاڻا ۽ مندا
 هئا ته ٻه هزارين ڪافر جهنم ۾ واصل ڪيائون ٿي ۽
 نيڪ پاڻ به شهيد ٿيا ٿي. انهن جي شهادت کان پوءِ
 جيڪي ويجهي عزيز قريبن هئا سي هڪ ٻئي پٺيان
 اچڻ لڳا ۽ رفت رفت شهادت ڪي پهچندا ويا. انهيئن
 جي هاڻي ۽ تي بندش وجهڻ سبب مسلمانن همت ڪري
 هڪڙو هاڻي جو ڪوڙ ڪوٺيو جنهنجو هاڻي اول ته ڏاڍو
 منو ۽ سٺو هو پر عمن ڪهرج جي وقت تي اهو توه
 سڄو زمين دوز اهرجيءَ طرح گرم ٿي ويو جنهنجو ڪو
 بدولي ڪونه هو ڪهترائي وادين ۾ رهندڙ ويچارا ۽
 خبر ٻڌي امام صاحبن جي مدد لاءِ آيا جي ان آخر
 شهيد ٿيا. جڏهن حضرت امام صاحب جن ڏٺو ته
 اسانجا ڪهترا ماڻهو شهيد ٿي ويا آهن تڏهن ڏٺو
 غمگين ٿيا اها حالت ڏسي باقي رهيل عرض ڪيو
 ته اوهين غم نه ڪريو، اول اسان کي اجازت ڏيو ته
 اسين وڃي جان قربان ڪريون ڇو ته اوهين جي اول
 ويندا ۽ اسان مان ڪو الهي ڪري ڇڏيو رهي ويو
 ته پوءِ ڏينهن قيامت جي اسين ڪهڙو جواب ڏينداسون.

تنهنڪري اوهانجي حاضري ۾ اول اسين پنهنجي جان
 قربان ڪنداسون. اسانجي جي جان توتان صدقو آي ته
 اسين سخت وارا ليکياسون ۽ ٽينهن قيامت جي
 مرڪنداسون. پوءِ حضرت امام صاحب جن هڪ ڪٿي
 سڀني جي حق ۾ دعا ڪئي ۽ هر هڪ لڙائي جي
 ميدان ۾ وڃڻ لڳو. حضرت عبدالله ۽ حضرت مسلم
 التمار ۽ حضرت عثمان، حضرت عبدالرحمان ان
 کان پوءِ حضرت محمد بن عبدالله امام صاحب جن
 جو ڀاڻڻو حضرت بي بي زينب جو فرزند دليندو.
 اهڙي طرح هڪي نه عزت قريب باقي رهيل هئا تن
 مان هڪڙو هڪڙو آيو ۽ ڪيترن ڪافرن کي
 دوزخ جا دروازا ٽٽڪاريندي، پاڻ به شهادت جو درجو
 وٺي ويو ۽ اهي مڪري ڪافرن جي لشڪر منجهان.
 ۽ ٻيون مڪري ويون تنهن کان پوءِ حضرت عبدالله
 حضرت امام حسن رض. الله تعاليٰ جن جو فرزند آيو هو
 پڻ بهادري سان وڙهندي آخر شهيد ٿيو.

حضرت امام قاسم حضرت امام حسن رض. الله تعاليٰ جن
 جو پڻ فرزند هو هو پنهنجي ڀاءُ حضرت عبدالله کي شهيد
 ٿيندو ڏسي هڪدم پنهنجي ڀاڻڻي حضرت امام حسن
 کي اچي عرض ڪيا ته منهنجو ڀاءُ کان پوءِ دلها ۽
 رهڻ بيڪار آهي مهرباني مڪري اجازت ڏيو ته آءٌ

هنن بد اختيارن کان پاڪ جو عموغن وٽان. امام صاحب جن فرمايو ته اي منهنجي جالب پاڪ جي نڌالي اٿون ئي منهنجي روح جي ورويهن ۽ ولدن آهين. توکي آڏو ڪنهن اجازت ڏيان ٿو ڪري امام قاسم غمگين ئي اچي ٿو ۽ واپس رهيو ته انهي وچ ۾ منهنجي والد کان مابل ٿيوڻ جي ياد ڪري پيس جو ٻانهن ۾ ٻڌل هوس، جنهن لاءِ حڪم مليل هوس ته مڪمل جي وقت ۾ اهو کولي پڙهڻ ٿو ڪري کولي ان کي پڙهڻ لڳو. جنهن لکيل هو ته منهنجا پيارا فرزند توکي وصيت ٿو ڪريان ته منهنجو پاڪ امام حسين ڏهون ڪرڻا جي ميدان غمگين ۽ عاجز ٿيڻ تڏهن توکي لازم آهي ته پنهنجو سر ان کان جدا ڪڍ ۽ اهو موقع هٿان نه ڇڏج اهو ٿيوڻ ڪڍي حضرت امام صاحب جن وٽ اچي پيش ڪيائ، جو منهنجي جي پاڪ جا اکر ڏسي امام صاحب جن گهڻو رڻو ۽ امام قاسم کي فرمايائون ته هي توکي وصيت ڪئي اٿن ته مون کي نه وصيت ڪيل آهي جا اڄ پوري ڪرڻي آهي. پوءِ امان قاسم کي پنهنجي ٿيو ۾ آڻي سڀني عزيزن کولائي ڏي ڪري حضرت قاسم جي والده کي فرمايائون ته قاسم کي عروسي ڪهڙا ڏيکارو ۽ سينگارڻو. ان موجب کيس سندس والد جو ٻه رهن ۽ دستار مبارڪ ٻه رائي پنهنجي ٺاهي جو نڪاح ساڻس ڪرايو ويو ۽ ڇيائون

۴. پاڻ جي وصيت موجب مون امانت جو حق ۽ ٻار اچ
 ادا ڪيو. ائين چئي تنهن مان ٻاهر هليا ويا. گهوٽ
 ڪنوار هڪ ٻئي ۾ ويٺا اڃا هڪ ئي ڏانهن ڏسندائي
 رهيا ئي ته ميدان مان آواز آيو ته آهي ڪو مڙهي
 جو جنگ جي لاءِ آهي يا سڀني شهيد ٿي رهيا. اهو
 آواز ٻڌي حضرت قاسم ڪدم تلوار ٻڌي اتي ڪڙو ٿيو
 ۽ ٻي ٻي صاحب سندس ڪنوار دامن مان جهلي ڀڄيو ته
 ڪيڏانهن ٿا وڃو ۽ وري ڪيڏي مهل موٽندا ۽ مون
 کي ڇڏي ٿا وڃو ڇا؟ امام قاسم فرمايو اي منهن جي
 دانوار بي بي آءِ لڙائي جي ميدان ۾ وڃان ٿو. جي زنده
 رهيس ته اجهو وري ٿو اچان ته ٻي صورت ۾ هار
 روز قيامت جي مانڊاسون ۽ ائين چوندي منهن جي
 دامن زور سان بي بي صاحب جي هٿن مان ڇڏائيندي
 جنگ جي ميدان ۾ آيا، ته امام حسين سڏ ڪري اول
 ٻڌ هائون ڪيائونس پوءِ تلوار ٻڌڻ جي اجازت ڏنائونس
 جنهن جو چمڪاڻ چوڻ ٿي وڃي وڃي وڃي وڃي وڃي
 ڪافرن ۾ مارو ڪيائون اهڙي قدر هو رت جون الهڙون
 وهي اتي هليون ۽ ڪافي وڃي عمر الڏي ٿي وارڊ ٿيا
 ۽ چيائون اي الله! تو اسان جا ڪيترا رفيق ۽ اهل بيت
 شهيد ڪيا آهن. تڏهن ان بي حيا ۽ بيهرم جواب ڏنو
 ته جي بزدل جي تائيداري ڪريو ها ته جيڪر هٿن

مکمل فاد ٿي سو ها. هاڻي به هي قبوليت ٿي ته جنگ
 بند ڪري اوهان کي موڪلي ٿو هي. امام صاحب غصي
 به اچي ان کي ٻارائو ٿو ته اي بدبخت ٿو جا هي
 دهن سان دشمني رکي آهي سان تنهن جي آئندي جي
 حق به چڱي نه آهي. اسين توڙي اسان جا وهت سڀ
 هاڻي کان سواءِ حيران آهيون توکي شايد اڪو مصدر جو
 ٻٻ آهي لڪي حوض ڪوٽر جي هاڻي ڀڃي ڪا
 اميد آهي. اها ڳالهه ٻڌي اهو الڏو ٿي وڃي لڳو
 به ٿورو لڙم ٿيو. پر هاڻي کي شيطان جو ڪلون تي
 ڪميو بيٺو هوس، سا اهائي پنهنجي اڀاڳائي نه ٻڌي
 به ٿي ڪر ٿي منهن ڪري ڇڏي ته هي اوهان مان
 هڪڙو هڪڙو ٿي هن جوان سان وڙهندو ته هي اوهان
 جون پٽيون ٿو ٿي ڇڏيندو تنهن ڪري صلاح آهي ته
 چوگرد حملو ڪري هڪي ولو.

پوءِ ته اچي ڪافرن به تيارن جو سڏڪو ٿي سگهن
 کي به چڙهي نه ٿي جو حضرت امام صاحب جي سامهون
 آهي جهڪو آيو ٿي سو دوزخ جي سنڌ وٺي ويو کي
 ويو ٿي عمر الڏو. ان زمانه به شهرن ۾ اها حالت
 ٿي آهي کان ٻاهر لڪري ويا ۽ وٽن جولاءِ کي مڙها
 ٿي لڳا ته اوهان ههڙا ڀڪهار لا ڪاڻو به اڄ ڪنار مردان
 هي وقت نٿا ٻڌا رهو لا جا نهايت شر جي ڳالهه
 آهي. هڪڙي اهن مان پنهنجي شر جي پرچائڻ.

ٺاڻ ڇو ٿي. مون کي هن چوڪر سان وڙهڻ ۾ لڄ ٿي
 اچي. تنهن تي ان کي چوڻ ٿي. هي بهادر جنهن کي
 تون چوڪرو ٿو سمجهين سو حضرت امام حسن رضي الله
 عنه جو فرزند ۽ حضرت شير خدا هلي مڪرم الله وجهه
 جو پوٽو آهي. جي اڃا ايل نه هجي ٿي. جيڪر اسان کي
 چڱيون پونديون پڙهائي ها. تنهن تي ان بدبخت ٻنهن
 جي شرم کي اڳڙي وڃوڻ لاءِ چيو ته ڇا به هجي پر ان
 سان منهن جا پٽ ئي وڙهڻ لاءِ ڪافي آهن ۽ چار پٽ
 هيس جن کي امام صاحب سان جنگ ڪرڻ لاءِ
 موڪليا. جي چارئي جهنم واصل ٿيا. تنهن تي هو پاڻ
 ٽائي جوش ۽ ڪاوڙ سان تيار ٿي آيو. امام صاحب کي
 چياء ته منهنجا چار پٽ تو هڪ لڪڙي ۾ ماري آهن.
 امام صاحب جن فرمايس ته اڃا پنهنجن تنهن جي به گهرج
 آهي ڏٺو آهيان جهنم ۾ ارهائڻ چنڊالن جي ڇوڪڙي
 لهندي. پوء ته اهو بدبخت جنهن جو نالو ارزي هو ۽
 بيمڪ بهادر هو سو پنهنجي سر لڙيو لڙندي لڙندي
 پڇاڙي ۾ جو امام صاحب جنهن کي گهوڙي تي ليزي جوڙا
 ڪيا جو ڪري پيو ۽ امام صاحب جي لشڪر مان
 پيو گهوڙو اچي ويو. جنهن تي امام صاحب سوار ٿيو
 پوء ته سڀيئي گڏجي اڪيلي امام صاحب گهرو
 ڪري ويا جن سڀني کي ماريندي آخر پاڻ به
 زخمي ڇوڙ ڇوڙ ۽ پوس ٿي پيو ۽ چاچا حضرت امام

حسن صاحب جي هڪل ڪهاڻن جنهن تي امام صاحب جن ٻڌي رها هڪل ڪري سڀني کي ڀڄايو امام قاسم جي حالت ڏسي کيس ميدان مان ڪڍائي ڦهرو ۽ آندائون سندن والده ۽ اي اي صاحب جن سان آخري علاقات ڪيا. ڪجهه وقت کان پوءِ منهن مبارڪ ۽ مرڪٽ ۽ نور جي ٽولي ظاهر ٿي جڏهن ڪو گلاب جو گل ٽڙندڙ هڻي ۽ سگهوئي روح مبارڪ جسرو مان پرواز ڪري ويو جان بحق سپرد ڪيا ۽ وڃي ٻڌن جي والد ۽ ڏاڏي ۽ ڏاڏي صاحب جن جي مجلس ۾ حاضر ٿيا. ان کان پوءِ حضرت عثمان حضرت امام حسين جو ڀاءُ ميدان ۾ آيو جنهن پٺ ڪهاڻن ڪافرن کي دوزخ جو در ڏيکاري شهادت جي راه ورتي. پوءِ حضرت عباس حضرت علي ۽ جو فرزند ڀائرن ۽ عزيزن جو ڏک سڀي نه سگهيو ان کي موڪل ڏيڻ وقت امام صاحب ڪهاڻو ڏنو ۽ پاڪر پائي موڪلائڻ مهل امام صاحب جن فرمايو ته اول وڃي انهن بد بخت ڪوڙهن کي نصيحت ڪريو. جنهن ميدان ۾ اچي انهن کان سوال ڪيو ته اوهان مسلمان آهيو يا ڪافر. هنن جواب ڏنو ته اسين مسلمان مومن ٻڌيم سڳوري جا ڪلم گو آهيون. تنهن تي حضرت اچي ته الهي ٻڌيم سان اسانجو نه ڪو تعلق يا لاڳاپو سهجهو ٿا يا نه؟ ته ڪنڌ ڪٽي

هيٺ ڪه ٿون. وري اڃيائين فرات جو پاڻي سڀ سالدار
 بازار ڪي جي ٻن لا پاڻي جنهن به ڳهر ٿي ڪلڪلڻ.
 پڙهو لا الهي اولاد لاءِ بند آهي سو ڪهڙي سبب
 ڪري؟ پوءِ چيائين ته اي اي حيا ڪو حياءُ ڪريو اسان
 جي لاءِ پاڻي جي روڪ نه ڪريو جو سڀ پاڪ حرم
 ۽ معصوم اڃا اڄ ۽ عباس به تڙبي رهيا آهن ۽ اسان کي
 جاءِ نه ڏيو ته هڪڙو پاسو وٺي هليا وڃون. اها ڳالهه
 ٻڌي ڪي ته پشيمان به ٿيا پر ڪي سنگدل ۽ خداي
 حيا هئا تن ته اڃائي ساڃائي اڪوڊ به ڪئي. آخر حضرت
 عباس ڪاهي پيو ڪٽڪ ۽ جنهنڪي ان چوهارف ڪهرو
 ڪري سڀني گڏجي حملو ڪيو ۽ ڪيترن کي دوزخ
 جي حوالي ڪيائين ۽ ماريندو اچي فرات جي ڪناري
 تي پهتو. اتان سالدارو پاڻيءَ جو ڀري ساڃي ڪاهي ۽
 وڌائين. ڪافر اها ڳالهه برداشت ڪري ڪين سگهيا
 تنهنڪري اهڙي لهڙ پاري ڪيائون جو حضرت عباس
 جو ساڄو ڪلهو شهيد ٿي پيو. تنهنڪري اهو سالدارو
 وري کائي ڪلهي ۽ وڌائون ته اي بد بخت وري به
 تير هڻي اهو ڪلهو به شهيد ڪيو. انڌهن سالدارو ڏندن
 ۽ چڪ ۽ جهلي کڻي امام صاحب جن ڏانهن آيا ٿي.
 تڏهن هڪڙي ڪم بخت الهي سالداري تي ٿيو
 اڇلايو جنهنڪري سالدارو ڦاٽي ويو ۽ پاڻي سمورو
 هاري وڃي حضرت عباس فرات وڃڻ وقت پاڻ به پاڻي

نه پيتو هو جو سوچو ته پهريائين جلد جلد وڃي
معصومن کي پاڻي پياربان پر قدرت جي طرفان انهن
ايڏو نه هو جنهن تي حضرت امام حسن درگاه الاهي
پر التجا ڪئي ته خداوندا اسان کي ههڙي سچ ۾ نه
پاڻي هي عنايت نه ٿي ڪئي وڃي شڪر آهي ۽ منهنجا
مالڪ! تنهنجي امر تي اسين هر طرح راضي آهيون. غيب
مان آواز آيو ته هي دليا جو پاڻي اوهانجي ڪهڙي ڪم
جو آهي اوهانجي لاءِ حوض ڪوثر منتظر آهي ۽ اهمتي
حورون پاڻي جا ٻيلا ڪڍو اوهانجي لاءِ انتظار ڪندڙ
آهن. حضرت عباس پنهنجي پيءُ حضرت امام حسين صاحب
کان موڪلائي دعا گهري ۽ جان بحق سپرد ڪئي ۽
وڃي بهشت برين جا ساڪن ٿيا.

حضرت علي اکبر جو ميدان ۾ اچڻ ۽ شهادت.

حضرت عباس کان پوءِ معصوم حضرت علي اکبر
پنهنجي والد کان اجازت گهري ته بابا ماءُ رحم
فرمائي موڪل ٿيو ته پنهنجي عزيزن ۽ مڙس جو هنن
بد رفتن کان عوض وٺان ۽ انهن کي جهنم ۾ موڪلي اوهان
کان ۽ نالي جي ڏين ٿاڻ پنهنجو سر قربان ڪريان. امام
صاحبن پهريائين نه موڪل ٿي ٿي پر پوءِ صاحبهزادي
جي گوشتي ستائڻ تي موڪل ٿي ۽ پنهنجي هم سان هٿيار

۱۷-۱۸ سال عمر هئي اڃا سندس جواني جي
 حسن جي قوه جي مند جو آغاز هو. جي ميدان جي ڪافرن ۾
 اهڙو ته سندن رعب پئجي ويو جو سڀني جي وات مان
 دانهن لڪري ويئي. جنهن ته حضرت علي اڪبر جناب
 پيغمبر ڪرام صلي الله عليه وسلم جن جي صورت
 مبارڪ سان تشبيهه رکندڙ هئا. مديني منور ۾ جڏهن
 ڪو خنق جو مهر ٿيندو هو تڏهن ماڻهو هلي اچي
 حضرت علي اڪبر جي منهن مبارڪ جي زيارت
 ڪرڻ سان حضرت نبي ڪرام جن جي زيارت جي
 خواهش پوري ڪندا هئا. پوءِ امام صاحب مسلمان
 ۾ اچي ڪافرن کي ٻڌايو ته آءٌ حضرت امام حسين جو
 ڇو فرزند آهيان. ڇا ڳالهه ٻڌي ڀاڄين ۾ ٽڪڻي پئجي
 ويئي. پوءِ ته اچي ڪافرن ۾ مارو ڪيائون ۽ گوشتو
 ولت لڙائي ڪرڻ بعد آڃ ۽ پياس جي سھتن سبب
 والد صاحب جي خدمت ۾ اچي احوال ظاهر ڪيائون. ان
 ڪن دلاسن تي حضرت پيغمبر ڪرام جن جي منڍي
 وات ۾ رکيل لاءِ ٽٽي. هوڏانهن الڏي ۽ ڪر لڪر کي حڪم
 ڏنو ته سڀني کڏجي همارو ڪن. ايستائين ڪڏهن
 ملعون جي لعزي ڪن زخمي ۽ گهاٽل ڪري وڌو
 ۽ پنهنجي والد کي هڪل ڪيائون جن ميدان ۾ اچي
 گهاٽل اچي کي ڇائي سان لڳائي هوڏ لڳا ته اي

ڪو بهو بدبختو هي لالو ٻيو منهنجي اکين جو نور ۽
دل جو سرور شهزادو علي اڪبر آهي جو منهنجي
حياتي جو سوارو ۽ تهڪ آهي جنهنڪي مون اسلام کان
قربان ڪيو آهي. اها قرباني اوهان گنهگار مسلمانن جي
گناهين جي چونڪي جو سبب ٿيندي. مون جو نذران
جي خلافت قبول نه ڪئي سو ان سان منهنجي ڪا
دشمني ڪانه هئي پر رڳو انهي ڪري جو هو ايدڙين
ڙاني ۽ شرابي آهي. اسلام جي هن وقت ڪا به واقفيت
ڪانه هئي تنهنڪري مون ان کي تسليم نه ڪيو اوهان
بائو به بهتر آهي ته اسلام جون حدون نه اڍرائڻ ۽
اسلام جي پيروي ڪريو. خاساري ۾ پاڻ کي نه وجهو
منهنجي هن قرباني جي عمل مان سبق سکو آڻڻ هن
ٻچي جو والد آهيان جنهنجو چند جهڙي شڪل ۽
خون ۽ خاڪ ۾ لٽل آهي انجا ڏکڻا وار ڏسو جنهن
وقت ٽهي رهيو آهي هي سندس والده جو سڪيلو
ٻيڪ آهي. هي عمر انهي شادمانِي ۽ خوشي ۾ گذري
آهي، جو هن اڃا دنيا ۾ ڪجهه به ڪونه ڏٺو آهي
هنجي شڪل اوهانجي پيڙهي سڳوري سان هر تشبهه
آهي جنهنڪي توهين پنهجو رسول ڪري ڏيو آ ۽
ان ئي ۽ وقت ڪلمون اڙهو ٿا پنهجي دل تي هڪ
ڌڪي ڏنو ته اوهانجو اهڙو جوان ٻيڪ جهڙي حالت ۾
هنجي ته اوهانجي هڪ ڪي ڪهڙي نه جيڪر ٻاهه لڳي

۽ سوڪ اچيو تهڙي طرح آءٌ به انسان آهيان.
 مولڪي به پنهنجي جوان پٽ جو ايتروئي درد
 هوندو پر رڳو دين اسلام جي سچائي جي ثبوت
 ۽ عزت رکڻ لاءِ مون پنهنجو رڳو هي اڇو ٻار
 سڀ عزاز خويش خدا جي راه ۾ قربان ڪرڻ
 اوهن ڪڏهن به نه وسارڻو هائي ڇڏهن آءٌ انهي
 لاش تنهن ۾ ڪٽي ويندس تڏهن انهي ماءُ جا اکيون
 ٻائي پنهنجي پٽ کي ڏسڻ لاءِ وٺي هوندي انهي
 واٽ لهاريندي هوندي هڪڙو پٿرو هندي هائي
 هي سچي انهي انتظار ۾ راه ٽڪيندڙ هوندا سي.
 پنهنجي جگر جي ٽڪر کي تهڙي حالت ۾ ڏسي ٻاهر ٿا
 ۽ الهانو ڪهڙو حال ٿيندو ۽ ڇڏهن انهي والده اچي
 جي ٻالهن مون کان گهرندي تڏهن آءٌ ان کي ڪهڙو
 جواب ڏيندس اوهان ته الهو ان ٻائي به بند ڪري
 ڇڏيو آهي انجا معصوم ٻچا به هڪ بولد ٻائي لاءِ تڙهي جان.
 ڏيئي رهيا آهن آءٌ هنجي والده کي رڳو ايترو چوندس.
 ته صبر ڪريو هڪڙو خون لائي جي امت جي گناهن
 کي صاف ڪندڙ ۽ عذاب کان ڇڏائيندڙ آهي جو اسانجو
 نالو دنيا مان وڃڻ وقت توڙي آخرت ۾ به رڳو امتي.
 امتي لفظ پڪارڻ سان پنهنجي گناهگار امت کي
 ٻولهندو رهندو. جن ڪا وڇڙيل ماءُ پنهنجي اچي کي
 ٻولندي هجي. پوءِ حضرت علي اڪبر کي ٿيندو ۽
 ڪٿائي آيا جتي حرم پاڪ سڀ موجود هئا ۽ روئي.

رهيا هئا. حضرت علي اڪبر سڀني کي دلاسي سان
 صبر ۽ راضي جي تلقين ڏني ۽ چوڻ لڳو ته آڻ ڏسان
 جو ته آسمان جا دروازا کليا آهن بهشتي حورون شربت
 ۽ ٻيا ڪنهن منهنجي لاءِ انتظار ۾ بيٺيون آهن. تنهن
 چوڻدي هن شربت طريقت حقيقت ۽ معرفت جي
 روشن شمع ۽ هي روشنائي جو آفتاب ٺاهيندڙ دنيا
 جي افق تان هميشه لاءِ غروب ٿي ويو. قالو انا الله و
 الله راجعون.

حضرت علي اصغر جي شهادت.

جڏهن حضرت امام حسين جي تنهن ۾ حرمين
 ٺاهڪن ۽ معصومن جي اڃ ۽ پياس جي حالت حال
 کان زياده وڌي وئي ۽ معصوم فرزند حضرت علي
 اصغر جو خلق مبارڪ خشڪي کان خشڪ ۽ بي حال
 ٿي ويو جو کير موجود نه هو ٿڌ هن معصوم کي بي حال ڏسي
 حضرت امام صاحب جن پنهنجي ڪچ ۾ کڻي مهڊان ۾ اچي
 ڪافرن جي سامهون انهنکي مخاطب ٿي چوڻ لڳا ته
 اي مخالفو ڪڏهن اوهانجي سڃڻ ۾ اسان کان ڪو
 اوهانجو وڏو گناه ٿيو آهي ته اهي گناه جو هوندا
 نه رڳو آڻ آهيان پر اها معصوم توڙي هن معصوم جو
 ڪوڙو قصور آهي جنهنجا اڃ هي ڪري هي حال ٿيا
 آهن. هن معصوم ته اوهانجو ڪجهه نه ڪن سگازيو آهي
 هن کي بي قصور اهڙي پياس ۽ پریشان ڏسي اوهين

پنهنجي ڪري اورا هاڻي جا ڪم ڏيڪهن معصوم آه
 ڏيو ٿڌنهن انهن ڀائرن جو ته اڙندڙن جي معصوم
 ٿان سواءِ اسين ڪجهه به ڪري نٿا سگهون. انهي
 اجازت ڌاران اسان کي هڪ قطرو هاڻي جو به ٿيڻ نه
 آهي جنهن لاءِ هندو خاص ٽاڪيڊ آهي ته ايتري به
 اهو هڪڙو ڪم بهت جو اتي بهتو هو تنهن ڇٽائي
 هڪڙو تهر معصوم ڏانهن اهڙي طرح اڇلايو جو اچي
 نڙي مان لنگهي ويو ۽ جنهن اتي جو اتي دم ٽڙو امان
 صاحب جن اهو معصوم جي نڙي مان تهر هڪڙي رت
 وهندڙ پنهنجي دامن مبارڪ سان اڳتي هٿا ڪري
 منهنجي نڌو ۽ آها صاحبزادو اتي سندس والده کي
 ڏٺائون ۽ رڳو ايترو فرمايائون ته هن کي هاڻي حوض
 ڪوٽ جو ماڻو آهي هاڻي ڪوٽس وٺي وڃو. هي ئي
 صاحب جا هن واقعي کان اڳ خبر هئي ۽ سمجهيائون
 ان ته اچو هاڻي هي آيو هوندو سو ڪوٽ ۾ نه ورتائو
 به ٿيڻ ته اچو سڌو ڪوٽ ۾ تر آيو اهو آهي ۽ ائين
 سمجهن ۾ آهي ۽ ان وقت ماءُ جي ڪوٽ ۾ اٿس ڪوٽي
 حسرت پورل ٿيڻ سان ماءُ کي ڏسي رهندو آهي ۽ گويائون
 ڏيان - ان ڇڏي رهيو آهي ته اتي بهاري والده ڀائرن
 هاڻي ٿيڻ جي پدران منهنجو هي حال ڪهڙو آهي امان
 منهنجي نڙي ڪي بهي آهي آءُ هاڻي اوهان تڏه
 پهاڙي ۽ جي موڪلائي ڪرڻ آيو آهوان. امان هواسي

چو گي طرح وائي سان لڳائي ڏسي وٺ
 ۽ جيڪو بهر هئڻو الڳي سو ڪري وٺ ڇو
 هاڻي جلد ئي قبر ۾ وڃي آرام ڪرڻ وارو آهيان. اڳ ۾
 معصوم کي ڳالهائڻ جي طالب ڪانه هئي پر صورت
 حال مان اهي ڳالهيدون ڏسي رهيو رهيو هو. هو بي
 صاحب معصوم جي اها حالت ڏسي ڪجهه به ڪري
 نه سگهي ۽ غم ۾ ديوانن وانگر ئي حال آي حضرت
 امام حسين صاحب کان پئي سوال ڪيائين ته ڇا
 معصوم پلا پائي پيئو؟ هان! هنکي ته لند اچي ويهي
 آهي. نه نه!! هي ته خون ۾ وهندو رهيو آهي. اٿس.
 اٿس. ته ڪول آ؟ توکي ڪم بهاريان ئي! اچا ڏرا ڪجهه
 مون ڏي به بهار! آ؟ تنهنجي امي آهي نه جو اچا پٽ
 مٺ جو ڪڍي الڳي. هان! هي ڇا؟ هاء هاء هي ته
 مري ويو! ساهه به بند رهيو ڏسجي سر! ڇا سمجھ ڏاڏو
 مان ويو هاءو؟ ڇا؟ اٿس. تون منهنجي هنج ڇڏي
 ڪري ويندين؟ هاء آ؟ ڇا ڪريان. اي اسيالو ڇا
 چوان! علي اڪبر ته اڳي. ويو به باقي هي منهنجي
 وندر انداز علي اصغر اچ مون کان رسي پنهجي پٽ
 هو وڃي سگهي لڳ ڳهرائو.

اي دلڻا مون عورتون منهنجون پيڙهون. اوهان
 ڇا اچا ڏٺي شال اوهان کي پچائي ڏي ڏسو منهنجي
 ته هنج اچ خالي آي ويهي هڪ جوان جي لاش اچا

اتوڻي ٻيڻي آهي، ته هي باقي هنج جو اڇو جو منهن
جي ڏک جي ورواهن ۽ ولدن هو سو به هليو ويو.
اوهن پنهنجي هالو تي هڪ رکي ڏسو ته منهن
جي لاءِ ڪهڙو نه ماتر برها چٽيو. حضرت امام حسين
فرمايو: الو صبر ڪريو هوش سالم رکي منهن جي هن
ٿورڙي ۽ نا چوڙ قرباني کي رانگان ڪرڻ نه ڏيو. مون
ان کي حق پرستي ۽ سچائي کان صدقي ڪري پنهنجي
جي نالي جي دين جي اجهامندڙ شمع کي روشن
رکڻ لاءِ پنهنجي گهر جو ڏيو وڃائي ڇڏڻ مناسب
سمجهيو.

مسلمانو حضرت امام صاحبين جي مثل کي ڏسو
جن دين واسطي ڪهڙيون ۽ ڪنهن قربانهون ڪيون
آهن ۽ اهي قربانهون ئي آهن جن جي خون مبارڪ جي
صدقي ۽ اسان جهڙا غايطي گنهگار خاصي عهديدار بيمار
امتن جو معشر ۾ چوٽڪارو ٿيندو ته ٻيو ڪو به
حال ڪونهي.

حضرت زين العابدين رضي الله عنه بيمار هي ٿياري.

حضرت امام زين العابدين عي عليه السلام جي هي حالت
ڏسي چيٽو ٿوڪه بيماري جي بستري تي هو پر ته به
بيڪدم جنگ جي ميدان ۾ وڃڻ لاءِ تيار ٿيو جنهن

ٽي حضرت امام صاحب جن سنڌ ڪري موٽائين ۽
 غريبانن ته بابا اوهين جنگ جو ارادو بلڪل ڇڏي ڏيو جو
 اوهان جي ٿي طئي اهل بيت پاڪ جو نسل قيامت
 تاءِ قائم رهڻو آهي ان اوهان کي وصيت ٿو ڪرمان
 ته جهڪي پاڪ حرم آهن تن سڀني جي سنڀال ۽
 حفاظت ڪهرو ۽ جهڪي امالتون والد شريف کان اسان
 کي امالت ۾ مامل آهن سي سڀ سنڀالي رکو ۽ پاڻ
 روت سوگهون رکو انهن مان هڪ آهي قرآن پاڪ جو
 الله پاڪ جو ڪلام مجيد آهي ٻيو جفر جامع جفر احمد
 علم قيامت علم رمزي ۽ ٻيا اهڙا علم جي اهل بيت
 کان سواءِ اهي ڪنهن کي حاصل ٿيڻ نه آهن. اهي سڀ
 ٿوري ڏيان ٿو پوءِ ڪڙيو مصري ڏي ڪي دستار مبارڪ
 پوري ڏال حضرت حمزي جي ۽ ذوالشعار حضرت
 علي شاه جي ٽٽي اچي رلڪ جي گهوڙي تي سوار
 ٿيا جنهن جو نالو ذوالجناح هو. پوءِ سڀني حرم ۽ باقي
 رهيل رهنين کان موڪلائي انهن کي صبر ۾ رهڻ جي
 تلقين ڏيئي اهو ضروري ۽ مناسب وصيتون
 ڪري حضرت امام صاحب پاڻ پنهنجي سر جنگ
 جي ميدان ۾ آيا ۽ پوريائين ته اچي انهن کي نصيحت
 ڪرڻ لڳا ته اڪي ڪونهو اوهين الله تعاليٰ کان هرگز
 نٿا ٻڌو جو هر شي جو قادر آهي ۽ سڀ جو رزاق
 آهي اوهان ڇڏهين انهي پوءِ پاڪ ٿي ايمان آندو

جو منهنجو نانو سڳورو آهي پوءِ توهين ان جي اولاد
۽ اهل بيتن سڳورن کي هٿن ٽڪليٿون ڏيئي رهيا
آهيون جن جي شان ۾ پاڪائي جي نسبت الله جون
آيتون نازل آهن اهڙي حالت ۾ اوهين بهتري جي
شغاعست ۾ ڪهڙي اُمد رکي سگهو ٿا.

توهان منهن جا سمورا عزيز قريبن لڏيا وڌا رايق
شهيد ڪري ڇڏيا ۽ اسان کي اڇو بکرو رکڻ جون
ڪيتريون ٽڪليٿون ڏنيون ۽ خدا جو ڪو به خوف
ڪونه ڪيو هاڻي به چڱو آهي ته وري به توبه ڪريو
۽ خدا ڏانهن رجوع ٿيو مون کي رستو ڏيو ته هاڻي به
آءٌ هليو اڃان جو مون کي جنگ جو ارادو نڪو
هر نڪو هاڻي آهي جنگ لاءِ به مجبور اوهان مون
کي ڪو تنهن ڪري هيٿري خولرازي جو بار سمورو
اوهان جي ذمي آهي، ان عذاب کان پاڻ کي ڇڏايو
۽ سمجهو ته اڃا به مهل ڪانه ويٺي آهه اهڙي طرح
طرحين طرحين نصيحتن جا قتل ۽ مارڪ انهن جي ذهن
نشين ڪيا پر هو حرامي ڪئي سمجهڻ وارا هئا ۽ هون
ليکا ته اسين هتي اوهان جو وعظ نصيحت ٻڌڻ ڪونه
آيا آهيون پر هاڻي ڪريو يا يزيد جي قابضداري ۽ چوڻ
پوءِ عمر الذي لشڪر کي گڏ حملي ڪرڻ لاءِ حڪم
ڪيو. چوڻا ته ۱۲ هزار نور هڪ ئي دُمني سان اڇلايا
ويا پر حضرت امام صاحبن کي الله سائون هر طرح امن

۾ رکيو. پوءِ امام صاحب جن موٽي ٿيو ۽ آيا ۽ اڪر
۾ ويٺا هئا ته اوچتو طوفان ڪڙو ٿيو ۽ ڇڏهين بند ٿيو
تڏهين ڏٺائون هڪ ڏيو شڪل جهڙو خوفناڪ مرد
ٿيو جي در تي بيٺو هو جو اجازت وٺي اندر آيو
اسلام علماء ڪم ڪري ادب سان اچي ويٺو ۽ پاڻ ان کان
احوال ورتائون هن چيو ته آءُ جنن ۽ نرين جو بادشاهه
ملڪ زعفران آهيان مون تي اوهان جي والد حضرت
مشڪل ڪها علي ڪرم الله وجهه جن جا ڪهڙا ٿورا ۽
احسان آهن. آءُ سندن غلام آهيان اڄ اوهان تي ڪلمه
۽ مشڪل جو وقت ٽسي مدد لاءِ آيو آهيان. موليٰ کي
حڪم ڏيو ته الهن سڀني ڪافرن کي هڪڙي لفظي ۽
آءُ درٻار ڪري ڇڏيان پاڻ ان کي دعا ڪيائون ۽
چيائون ته جنن ۽ انسانن جي لڙائي شرعا جائز نه آهي
جو اوهن لڪل آهيو هو ظاهر آهن انهن تي ملڪ
زعفران چيو ته ڦهلا اوهن حڪم ڪريو ته اسين انسان
جي روپ ۾ ظاهر ٿي الهن سان وڙهنداسون هي مارجي
وياسون ته شهيد ٿينداسون پاڻ فرمايائون ته اي زعفران
اسين ٽسون ٿا ته دايا اچي ختم ٿي آهي اسان پنهنجي
والد صاحب ۽ ناني کي خواب ۾ ڏٺو آهي جنهي ۽
مرضي آهي ته اسين هاڻي جلد ئي ساڻس وڃي ملڻ
وارا آهيون اوهان کي شارس آهي اسين اوهان کي دعا
ٿا ڪريون ۽ اجازت لا ڏيون ته اوهن موٽي وڃو.

ڪنهن ئي ملڪ زعفران وڻجارو ٺاهيندڙ ئي موني ويو.
 پوءِ اٽان ميدان ۾ آيا جتي هڪڙو وڏو گهر هليو.
 سندن سامهون آيو ۽ چوڻ لڳو ته، ڏسو ارهين پنهنجا
 سهيترا عزيز شهيد ڪرائي ٿي تنهنجي رهي آهيو ته به.
 جنگ ڪرڻ کان باز ٿيا اچو. امام صاحب فرمايو آڙي
 ٿڌا اسان کي ته جنگ جو ارادو لکو اڳي هو لکي
 هاڻي آهي اسين ته هيندر به اوهان کان گهرون ٿا ته
 اسان جو رستو نه روڪيو ته اسين ماڻ ڪري ڪنهن
 پاسي هليا وڃون

هاڻي ٻيون ڳالههون ڇڏي ميدان ۾ اچو پوءِ ته سندن
 نڙائي ٿي. هاڻ هزارها مردودن کي جهنم موڪليندا
 وڃي فرات جي ڪنڌي تي پهتا ارادو هون ته هاڻي
 هي ٻيو پنهنجن رفيعن لاءِ ڪٿن. هليو ڏٺو ته اهي
 ڪري وري به طاقت ۾ اچي ويندا تنهن ڪري دوکي
 نازي ڪري تنهن جي پاسي وڃي ڪوڙو هل ۽ ڏوڙ
 ڪيائون جن ڪو امام صاحب جي تنهن ۾ فرات ڪندو
 هجي ۽ اٽان آواز پئي لکتو ته يا امام صاحب جلد اچو
 اهي اسانجي مدد ڪريو جو ارهين هاڻي اها به هتي
 اسانجي بي حرمتي ٿي رهي آهي. هاڻ اهو آواز ٻڌي لکو
 هاڻي ٻهٽائون لکو هاڻ سان ڪيائون جلد ئي تنهن ڏي
 موٽيا ته اهي ڪجهه به ڪونه هو. پوءِ سمجهيائون ته

اها هنن ڪافرن چالاڪي ڪري اسان کي پاڻي کان روڪيو آهي جنهنجو ڏاڍو ڏک ٿيڻ. پر وري پنهنجي مولا سائين ڏي رجوع ٿي صبر ۽ شڪر ڪمائون ته هي سڀ الهي ٿي حڪمت جو راڻو آهي.

پوءِ سڀني حرمين ۽ رفيعن سان آخرين موڪلائي ڪري وري ميدان ۾ آيا ۽ بي شمار جهنم جي خبردارن کي جهنم ۾ موڪلائون. اڪيلي سر ۽ هٿن پٺهڻ سان وڙهندي اڃ ۽ بکر ۽ بي حال ٿي ويا. پاڻ به زخمي ۽ گهاٽل ٿي ويا ۽ رت رٿا ڪري وهڻ لڳو. الهي حالت هوندي به جيڪو مردود آيو ٿي سو پنهنجي مراد دوزخ ۾ درٿسڻ جي ماڻهندو ٿي. ويو. آخر امام صاحب جن کي ڪڙي ڪافر جو ٿور لڳو ۽ پاڻ بي تاب ٿي ڪهڙي کان لوي ٿي ته مٿان اهي بگهه بهاري ڏوالجناح کي زخمي ڪن رت کين ايتري قدر وهڻ لڳو جو سمورو بدن خون آلود ٿي رهيو ۽ فرمايائون ته هيهات اسان کي ڪهڙي ئي حال ۾ رب سان ملائي ٿيئون آهي. ان کان پوءِ ڪاهه ٿي ٿي طرف منهن ڪري اٿي سائين ڏي. ٿوڻ ڪري ويهي رهيا ۽ لنگر مان ڪڍڻ ڪڍڻ ٿي اچڻ لڳو. الڙي مراد سان ته اڏل آڏو وڃي ڪن شهيد ڪرمان. جنهنڪري بزم وٽ وڏي انعام جو

اتي حقدار سمجهو وڃان. پر شهر جي رعب ۽
 هميت کان ڪنهنڪي به جرئت اتي ئي جو شهيد
 ڪرڻ نه بچاءُ خود پر رڳو ويجهو اچڻ جي به هميت
 لڏي ٿي. سڀڪو ٻيو هڪ اي کي چوي ته اسان
 ههڙا ته گهڻو ئي پنهنجو منهن ڪارو ڪيو آهي باقي
 شهيد ڪرڻ لاءِ اسان کان قدم ڪونه ڪيو
 ٿيندو. هڪڙو شخص جنهنڪي ڪا رحمت الاهي
 نصيب ٿيڻ واري هئي سو تڏهن امام صاحب جي
 درٻار ۾ آيو تڏهن پاڻ ارماڻواس ته ڇو ٿو دوزخ
 کي مليه ڪري ولهن ان تي اهڙو اثر ٿيو جو جنهن
 تلوار سان حضرت امام صاحب کي شهيد ڪرڻ جي
 آزادي سان آيو هو سو تلوار موٽائي کڻي عمر الذي
 جي مٿان آيو. عمر الذي اڃهين ته ڪم پورو ڪري
 آئين. ڇهائين ته امام صاحب بدران اها تلوار آيو
 آهي ۽ ڪدم عمر الذي هو سر اڏائي ڇڏيائ
 جو مردود وڃ مان اڏامي ويو لشڪر جي ماڻهن
 اها حالت ڏسي ان شخص کي گهري ويا ۽ اتي
 جو اتي شهيد ڪيائون هن وڏي راکي سان
 ڇو اي ابن رسول الله اوهين منهنجا شاهد رهجو
 ته آءُ ارهائجي آي صدي ۽ مديت ۾ شهيد ٿيو
 آهيان. پاڻ ارماڻواس ته غم نه ڪر هڪڙو ڏينهن
 ڏينهنجي چونڪاري لاءِ اسين بهشڪ ضامن آهيون.

یوه شهر پلیم جری کړي آيو ۽ یکدم
حضرت امام صاحب چنډي اړه مبارک تي اچي
ويښو. پاڅ پځيائولس ته تنهنجو نالو چا آهي ۽ منون
تان پلځو لاه ته تنهنچي شکل نسون. هن چيو ته آء
شمر آهن ۽ هن منهن کوليو ته نائون ته شکل سچي
سوار جهڙي الس ۽ اړه تي کوڙه جو داغ اوس.
پاڅ فرمايون ته اسان کي پنهني ناي تنهنجو نالو ۽
حاجه جو لسان اځي پځي چډو هو باقي تنهنچي شکل
چر ناي سون ته اهوئي ساڳيو تون آهن جنهنجا اسان
کي اځي پار پتا پځايل هئا. پر اي شمر پځا ته اچ.
ندين چا جو آهي هن چيو ته جمع جو ندين آهي.
پاڅ فرمايائون ته اي شمر هن وقت سڀ مسلمان جامع
مسجد ۾ نماز هي لاء کڻا هوندا ۽ هي خطي پڙي
جو وقت آهي. چنهپ خطيب منبر تي چڙهي الله ۽
نبي رسول ۽ اعلين جي تعريف ڪندو هوندو پر
تون النبي اولاد سان جنگ ۽ مقابلو ڪري ان کي
شهيد ڪرڻ لاء تلوار جو وار ڪرڻ آيو آهين. تون
جنهن هنڌ ويڻو آهن اتي منهنجو نالو هميشه ڪرم جا
هڪ گهمائيندا هئا ۽ چميون ندين هئا. آء تو ندي
نهاريان ويڻو پر توکي ڪوا، شرم ڪوا، تو پوي هيندر
منهنچي سچي پاسي حضرت ن ڪريا علم السلام جو

جو روح مبارڪ ۽ ڪاٻي پاسي کان حضرت پيڙهي جو روح
مبارڪ بيٺا آهن جي ٻئي منهنجي لاءِ منظر آهن تون
منهنجي اره تان اٿ ته آڻ نماز پڙهان جا منهنجي نالي
جي ميران آهي، پوءِ جوڪا تنهنجي دل جي نيت
هتي سا بلا شڪ پوري ڪج.

تنهن تي اهو پلمت اره مبارڪ تان لڏو ۽ پاڻ
تيمر ڪري نماز شروع ڪيائون. اڃا پهرين رڪعت ۾
هئا ته پلمت تلوار جو وار ڪيو ۽ هي خدا جو سچو
سرو اچي، عاشق، رسول ڪريم جو لاڏاڻو حضرت علي
۽ حضرت نبي بي سائڻ جي لمٽن جو نار شهادت جي
شربت جو پيالو آهي هن ناپائدار دانا مان هڪ پيٽ لاءِ
موڪلائي ويو.

قالو انالله والاله راجعون.

پاڻ وڃي الله سان واصل ٿيا ۽ پنهنجي نالي جي ڪچهري
۽ حاضر ٿيا ۽ پنهنجي والد ۽ والده جي قدم پوسي
ڪيائون انسرڻ جو اهڙا سچا عاشق ڪيائون جي ظلم
جون ٽڪرين جون سهي پنهنجا خوش اڪرڻ ڪري
وڃي امانت جي ساڪن ٿيا. سندن ڪهڙوڙ ذوالجناح
پنهنجو مڙن خون مبارڪ سان ڀري ڇڏان ڏيوائن.
والگر سڏو ٿيو آي آيو، حرم پاهڪن ڪهڙي کي
اڪيلو ٿي ان کان ڀيرو ته اي اسم بهارا پنهنجي
سوار کي ڪٿي ڇڏي تون هتي آهي ڪٿو آهن

گهوڙي کي اکين مان ڌار ڌار ٻاڏي پئي ويو ۽ بي هوش
 ٿي ڪري پيو. تنهنمان پاڪن کي خاطري ٿي ته
 حضرت امام صاحب هينئر هن دنيا ۾ نه آهن. پوءِ ته
 اچي ماڻاڻ مٿو الهي واقعي هي درد ۽ عرش فرش ۾ زلزلو
 مچي ويو. پاڪي پڪڙ، جن، پريون، هورون، ملاڪ
 سڀئي غم حسن هي ۽ غمگين ٿيا. سج جي روشنائي
 به ڪو وقت نه ڪر ٿي ويئي ۽ ڪيترو وقت اولهه
 انڌوڪار چڻ قيامت جا آثار اچي ويا هئا. مطلب ته
 ڪربلا جي واقعي جو ڪهڙو بيان لکجي آسمان سڄو
 ڳاڙهو ڪنهي رنگ جو ٿي ويو. جو خون جو رنگ
 هو ست ڏينهن برابر اها سرخي قائم رهي. ملاڪ سموري
 ۾ اهڙو ٿرلڻو پئي ويو جو ماڻهن کي اچي ڊپ ورتو
 ته متان ٻڙڻ جي هن ڪم ڪري ملڪ تي ڪا مصيبت
 نه لال ٿئي. ان زماني ۾ هڪڙو وڻ هو جو هميشه تارو
 ۽ سائو ميهنڊار رهندو هو جڏهن حضرت نبي مهدي
 آخر الزمان دنيا مان لاڏاڻو ڪيو تڏهن وڻ هڪدم
 سڪي ويو ۽ ماڻهن کي الهي ڪري خبر پئي ته ڪنهن
 معزز برگزيده هستي جو لاڏاڻو ٿيو آهي اهو وڻ هينئر
 وري به حضرت امام صاحب جنجي شهادت ڪري
 هڪدم سڪي ويو جنهن ڪري ماڻهن سهي ڪيو ته
 هينئر به ڪنهن بزرگ هستي جي رحلت جو وقت آهي.
 پوءِ خبر پئي ته سڄا حضرت امام حسين رضي الله عنه
 جنجي شهادت هي سبب آهن ٿيو هو.

مدینه منور ۾ هن طرح خبر پيئي جو اچي رنگ جا
ڪيوتر ڪربلا جي ميدان مان شهيدن جي خون سان
پنهجا ڪنڀ آلا ڪري مدینه منور ۾ اچي حضرت
رسول ڪرام صلي الله عليه وسلم جنهي روضي مبارڪ
اڳيان قبريون ڏيڻ ۽ افسوس جو مظاهرو ڪرڻ لڳا ماڻهن
کي. ان تان ڏاڍو عجب لڳو پوءِ پڇا پڇا مان خبر پيئي
ته نيندنا حضرت امام حسين رضی اللہ عنہ جنهي شهادت
جو ڪارڻ آهي تنهنڪري سڄي مدینه منور جي ماڻهن
۾ مائر مچي ويو.

حضرت امام حسين جنهي شهادت جون

جو احوال.

امام صاحبن جي شهادت بعد مومنين ۽ ايمان وارن
لاءِ ته قيامت جو سمو هو پر يزيدي بدبختن جي لٽ
هئي ته حرم پاڪن ۾ لٽ ۽ ڦر مار ڪري الهنڪي به
شهيد ڪئي ۽ پٺيان ڪوبه نه ڇڏي ائين ڏاڙهان
ڪجهه لٽ ۽ ڦر ڪئي. پر ثرت ئي عمر بت سعد جي
پڙهو ڏياريو ته صبر ڪريو ڦر لٽ يا جنگ اصلي بند
ڪريو. مون يزيد ڏي لکيو آهي اٿان جيڪو حڪم
ملندو ان موجب تعميل ڪئي ويندي جنهن وقت

حضرت امام صاحب شهيد ٿيا ان وقت شهر لعين بمڪدم
 امام صاحبين جي ٿنڀو ڏانهن ڊوڙيو ته حضرت امام
 زين العابدين علالت جي بستري تي داخل ٿيا ۽ حرمين
 ۾ پاڪن کانسواءِ ٻيو ڪو به مرد موجود ڪونه هو. معصوم
 امام جي عمر ۷ ورهه هئي. شهر نيڪت جو بد ارادو هو
 ته امام صاحب کي به اتي ئي شهيد ڪري ته حمير
 ٺالي هڪڙو پڙهي لشڪر جو ماڻهو ڊوڙي آيو
 ۽ ٽمڪي ڏيئي ڇهائين خبردار بدبخت هي ڪهڙو
 ڪم ٿو ڪرين هن معصوم ٻار پنهنجو پاڙيد جو ڪهڙو
 گناه ڪيو آهي. بي تصور ان هي خون جو ٻار پنهن
 جي ڳچي ۾ ٿو وجهين، ٽڙهن ٽڪرن تي واپس موٽي
 ويو. امام زين العابدين صاحب ان جي حق ۾ دعا ڪئي
 ته توکي خدا مير جي جزا ڏيندو جو هن بدبخت جي
 ٻانهنج کان مولڪي پڇايو اٿي.

سيدنا حضرت امام صاحبين جي

شهادت بعد واقعات.

جڏهن ڪربلا جي ميدان ۾ هي فيري وانعو فتن
 تمام ئي رهيو ۽ حضرت امام صاحب صابر ۽ شاکر
 شهادت جو جام نوش ڪري پنهنجي ڏالي وٽ مظلوميت
 جي حالت ۾ ملائي ٿيا ۽ سندن ٿنڀو خالي رهيو ۽
 سواءِ حضرت امام زين العابدين جي ٻيو ڪوبه رڪوال

ڪولہ رڳو جي ٻارن ضعیف علیل ڪم سن ۽ معصوم.
 هجا تڏهين دشمن بیوس اهل بهتر ۽ ڪاھي آيا ۽
 سمورو شھي جو سامان لٽو ڦريو ويو. ايتري قدر جو
 حرم ٻاڪن جي مٿي مبارڪ کان ڇاڏرون نہ لاهي.
 ورثيون ويون ۽ الھن بھڪس ڀرڌہ نشين عورتن کي
 قيدین جي مثل حراست ۾ ورتو ۽ امام زين العابدين
 بیمار جا هڪ مبارڪ رسمن سان ٻڌا ويا. جڏھين امام
 صاحبون جي ننڍڙي ٻارڙي معصوم بي بي سڪينہ ٻالو جا
 هڪ مبارڪ رسيءَ سان ٻڌڻ لڳا تہ ويڃاري ٻار معصوم
 بي سمجھ ٻٻ جي سبب ٻوڙي وڃي ڪنھن ڪند پاسي
 ۾ لڪڻ لڳي؟ انھن جي ٻڌڻي حضرت بي بي زینت خاتون رضي
 اللہ عنہ جي پاسي ۾ پناه وٺڻ ۽ ٻار کي لڪائڻ تي گھريو.
 مگر ظالم ٻوڙي باز نہ آيا ۽ معصوم ٻوڙي ۽ تي ڪوہ.
 رحم نہ آئي ان کي ٻوڙي وڃي ملھائون ۽ بي بي
 صاحبہ جنھي پاسي مان زور سان گھلي ٻاھر ڪڍيائونس
 ۽ ٻئي ڇوٽون ھئي ان کي رسيءَ سان ٻڌڻ لڳا جا
 ويڃاري ٻٻ جي ماريل ڪٽڻ لڳي ۽ الھن خولمن
 کي ٻٻ جي لڪاء سان ٽسڊي رھي، ۽ ٻئي ھڪ
 ٻاھر ڪڍي ٻارڙي ٻوليءَ ۾ چوڻ لڳي تہ اچو ڀلا آءِ.
 ھڪ ڪڍان تي مولڪي ماريو نہ اچي ڀلا شڪ ٻڌو ھائي
 مولڪي مارجو نہ ڀلا وري ارھين مولڪي ماريڏا؟

ٺٽو ٿي آءُ پنهنجا هڪ ماٺ ڪري ٻڌايو آهي، منهن
 جو باپا ٺٽو ۾ مولڪي بهار ڪندو هو. امان! اچي
 مولڪي بهار، باپا کي يا ادا علي اڪبر کي سڏ ڪر
 ته هي ماڻهو مولڪي ڪيئن نه مارين ٿا. انهن منهنجو
 جنهن ڇوڙن سان ڳاڙهو ڪري ڇڏيو آهي. ڇاڇو عباس
 نه ٿو اچي، جو مولڪي پنهنجي ڪچ ۾ لڪائي، ٺٽي
 ڀلا ٿو ٿي کڻي ڪنهن کي سڏ ڪر. اڙي مولڪي
 ڏسي ته زور سان نه ٻڌو، ٿوري ڀري ڪريو، منهنجا
 هڪ ڏاڍا ٺٽو ٿا. ڪيترن ٺٽن کان ٻاڙي ڪڍو.
 ٽٽو اٿم سو اڃا ۹ هٿن جي سور کان منهنجي مٿي تي
 چڪري پئي اچي. مسلمانو هي هتي سيدنا حضرت
 امام حسين ابن رسول الله جي لنگڙي معصوم ٻاڙي
 ۾ حضرت خاتون جنت بي بي سائين سوده سا
 رضي الله عنه جي پوٽي جا اڃا ٻڌيس ۾ هيئن لڏو
 هتي جنهنڪري ظالمن جي ظلم کان بچائڻ وارو نه ڪو
 ٻيو هو. معصوم ٻاڙي اڃا به دروازي ٺٽن ٺٽن
 ۾ اچي ته اچو باپا يا ڏاڏا يا ڇاڇا يا ڪو ٺوڪر ڇاڪر
 منهنجي مدد لاءِ اڀرو جو هنن ظالمن جي ظلم کان
 ڪيس ڇڏي ٿو. پر هن بي سمجهه اچي ڪهڙي
 خبر نه آهي سمورا جهنگل ۾ خاڪو ۽ خون ۾ اڌل بي
 سر آهن ۽ اڃا ڪو به سندس مدد لاءِ اچي ڪو
 نه ڪندو. هيڏي ڪٽنب مان رڳو هڪ بيمار ٻاڙي ۾

پوءِ آهي سو پاڻ به رسمن سان ٻڌو سامهون آيو آهي ماءُ ۽ پٽي جي به ساڳي حالت آهي جي واپاريون پنهنجي حال ۾ پریشان ۽ مضموم آهي، پنهنجي گهر جي تباهي جي حالت ڏسي رهيون آهن. معصوم سڪون کان وڌيڪ ڳالهائڻ به نٿو اڪلي، هو هر هر بهوش ٿيو پوي. رسول الله جي گهر وارن جي اها حالت ڏسي پنهنجي مصيبت جو واپار ڪري ڏسو ته سچائي ۽ حق جي قدم تي ثابت رکڻ لاءِ حضرت امام حسين صاحب ڪنهن نه پنهنجو سڀ ڪجهه قربان ڪيو پر پڙهڻ کي تسليم ڪرڻ سان پنهنجي نالي جي دٻڻ تي. دغ رهن هرگز قبول نه ڪيو.

حضرت بي بي زينب جي تقرير.

جڏهن مظلومن جو قافلو قيدان جي لاهي ۾ پئي. اڳواڻن ان تي سوار ڪري هلايو ويو ۽ شهيدن جا سر مبارڪ لهن جي چوٽين ۾ لڳائي قافلي جي اڳيان بيٺا ويا ۽ پڙهڻ ڏي هارڻ لڳا. اهو قافلو جڏهن ڪنهن آبادي ۽ شهر منجهان لنگهندو هو تڏهن بيشمار مرد ۽ عورتون ان کي آماشو سمجهي گڏ ايندا هئا جڏهن هي قافلو ڪوفي جي بازار منجهان لنگهو. تڏهن رستي ۾ ۽ ڪڏن تي چڙهي هزارها مرد. عورتون ۽ ٻار قطارون ڪري اچي بيٺا هئا ۽ زار زار روئي رهيا هئا. قيدان مان بهي زينب حضرت

مڪمل ڪيڏا علي جن جي لياڻي جهڙا هڪ رسن
 ۽ ٻڌل ۽ اٺ جي اڳواڙي پئي ٿي ويٺل هئي سا سڀني
 تماشا ٻين ڏانهن ٺهاري هي تقرير ڪرڻ لڳي ته ڏسو
 ڏسو اسانجو تماشو خوب دل کولي ڏسو آڏو ڏسو جي
 لياڻي رسول الله جي ڏهتي آهيان علي منهنجو ڀاءُ ۽
 حسين منهنجو ڀاءُ هو جنهنجو ڪٿل سر اوهين سامهون
 ٺهري ٿي هوار ڏسو ٿا هو اڳيان حسين جو هڪ عايد
 بيمار آهي جو رسن سان چوڪڻو ٻڌل آهي اوهين
 پنهنجي گهر جي بيمارن جو به خيال ڪريو پر منهنجي
 رسول جي بهاري ڏهتي ۽ لاڏي فرزند کي به ڏسو
 ته اٺ جي اڳواڙي پئي ٿي ويٺو آهي نه دوا آهي
 نه آرام آهي نه اس ۽ گرمي جو ڪو بچاءُ آهي نه گرم
 بستر آهي. ۽ هن معصوم لياڻي سڪند کي به ڏسو
 جا پتھر آهي ۽ پلن جي خون آلوده سر کي سڄو
 رسو هر هر ڏسندي رهي ٿي ۽ گوڙي ٽوڙي پئي
 پئي ته امان گهر ڪڏهن هلانداسون اسين ان کي
 ڪهڙو جواب ڏيون جو اسانجو سڄو گهر اڙ ٿي ويو
 آسمان جي هيٺان قبر کان سواءِ اسانجو ڪهڙو گهر ٿي
 سگهي ٿو. حسين هي منزل پوري نه ٿيندي ٿينين
 اسين ڪنهن به هنڌ پنهنجي مرضي سان هڪ گوڙي
 به ڪٽي ترسي ٿا سگهون اسان کي مهال نه آهي جو
 انهن جي ڪلا ڪريون يا پاڻي جو ڀڪ ڪري سگهون

يا مالي جي ٽڪر جي طلب ڪريون اسين الهي رسول
 هي گهر جا پاڻي آهيون جو بهارن جي سڀيال لهندو
 هو بيمين کي ڪارائونديو هو اسين کي پاڻي اڀاريندو
 هو ۽ قيدين کي چوٽڪارو ڏيندو هو ۽ مظلومن جي
 غمخواري ڪندو هو مگر اڄ اسين پاڻ بکيا آهيون
 غمدي آهيون، بيمار آهيون جي اسين ڪٿي چئون ته
 ڀڙا ان کي روڪيو ته بيمار ۽ معصوم ٻچا پاڻي جو
 ٽيڪ ڀرين ته اسان تي ڇاڪن جو وسڪارو ٿئي ٿو.
 ۽ بد الفاظ ڳالهائيا وڃن ٿا ڏسو ڀائرو ههڙو تماشو اڳي.
 نه ڪڏهن توهان ڏٺو هوندو نه ڪڏهن هن ڪالپوءِ
 ڪو توهان کي ڏسڻ ۾ ايندو. ۽ لکي شل خدا
 لوهان کي ڪو اهڙو تماشو ڏيکاري. مگر آڏو اٿس
 ان سان گڏ هي به چوان ٿي ته دنيا جي عزت دنيا
 جي حڪومت دنيا جي دولت تي هرگز غرور نه
 ڪيو هي سڀ دنيا ٿيندڙ شيون آهن ۽ هي به توهان
 کي ٻڌايان ٿي ته اسانجي هن مصيبت تي رڳو ۽ ماتم
 ڪرڻ مان ڪجهه به حاصل نه ٿيندو اسان حق ۽
 سچائي جي امتحان لاءِ هي ٽڪليفون خوشي سان
 سٺيون آهن سرڪڻا کهر لڏايا سڀ ڪجهه برباد ڪيو.
 اوهان کي به جي اسان سان همدردي ۽ محبت آهي
 ته اوهين هي مثال وٺي اسلام جي حق ۽ سچائي کي
 ثابت ڪرڻ ۽ قائم رکڻ لاءِ اسان وانگر پنهنجي جان

حال ۽ هر ڪنهن بيماري شيءِ کي اسان وانگر
 عربان ڪريو.
 يزید لعین جي مجلس.

جنهن وقت رسول الله صلي الله عليه وسلم جا اهل بيت
 سڳورا ڪربلا جي ميدان مان ڦيرين جي حيثيت ۾
 يزد جي پيش آندا ويا ۽ حضرت امام زين العابدين
 کي يزد جي دربار ۾ پاڪ حرم سميت آندو ويو
 ان وقت جو نظارو نهايت غمگين ۽ دل گهاٽندڙ ٿي
 ٿيس ۽ ابو هاشمي خاندان جو گلن جهڙو شوراڊو
 دمشق جي شاهي بازار مان ڦيرين جي حالت ۽ ٿسي
 رستن تي هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو ڪٺا ٿيا، تر چڻ
 جيتري به جاءِ ڪانه والدي هئي. شامي عورتون هن
 محبوب صاحبزادي کي درين مان مشتاق لڳاهن سان
 ٽسندي رهون ٿي وات ويندا هيڪر بهي رهيا ٿي،
 دڪاندار ٽپتي لهتي بند ڪري دڪان تي حضرت
 امام صاحب جن کي ٽسڻ لاه بهي رهيا. اڳ ۾
 فوج جا رڳين ۽ سينگاريل لباس ۽ هٿي جهڙي ڪاٺين
 تي لڙا جهڪي رهيا هئا ۽ هڪ ۾ اڳهاڙيون تلوارون
 هون آهن جي پٺيان پادن جي فوج هٿيارن پنواهرين
 سان تيار ٿيل ۽ انجي پٺيان حصني لافاني جا سوار جن
 سيني کي مورا ڪپڙا پوريل ٻئي فاطمي دستور موجب
 حضرت عابد سڳوري جا ٻڌا وار ڪاٺين تي اٿل هي

مٽيءَ جي ڪري منجهل هئا جنکي اس، پرشالي ۽
 قمد جي مصيبتن بلڪل منجهائي ڇڏيو هو، سندن
 منهن مبارڪ زردو لي ويل ٿي، بيڪون اڃ جي تڪليف
 هڪ طرف ضعف بهاري سامري جي تڪليف ٻي
 پاسي، هزارن قريبن جا صدمان ٿي پاسي ار ٿي هين به.
 قدرتي نوراني چمڪو ۽ تجلي چونڊهن ٽاريج جي
 ڇڏ کان ڪي سو ٻهرا زياده ڇهڪندڙ هون، جنهن
 ٿالهن به نگاه ڪئي ٿي تنهنکي سندن جلال اڳيان
 اک ٽڪائڻ جي طاقت ڪانه هئي ۽ هڪدم ڪمد
 هيٺ ڪرڻو ٿي پون. سندن اڳيان به فوج ۽ پٺيان به
 فوج هڪڙي ايسڪس ۽ ايسڪس ضعف کي اهڙي
 طرح فوجن جي وچ ۾ هلائڻ مان يزيد بدبخت جي رڳو
 اها مرا هئي ته دلها کي پنهنجو رعب ۽ حشمت
 ٽپڪاري ۽ ڪنهنکي به اهڙي جرئت نه ٿئي جو اها
 صاحبن جي طرفداري ڪري، جهڪيو، يزيد جا طرفدار
 هئا تن خوشهون پئي ڪيون ۽ چيو ٿي ته ٿسو يزيد
 جي باغن جو ڪهڙو حال ٿئي ٿو ۽ ڪيئن گرفتار ڪيا
 ويا آهن، پر اها ڪيترا اهڙا به مومن هئا جنکي رسول
 ۽ الهي آل سان دلي محبت هئي تن جي اندر ۽ روح
 ۽ عالم جو جي هي قدرت جو عجب رنگ ٿسي
 خاموش هئا ۽ دل ۾ پئي چيائون ته ههڙي بدبخت
 مور جنهن پنهنجي آقا جي پيارن پٽن سان هي بار

هليا آهن سي روز مهڪر ۾ ڪهڙي منهن سان شفاعت
 جي اميد رکي سگهن ٿا ۽ اهڙن ماڻهن کي مسلمانن
 جي دعويٰ رکندي ڪو شرم نٿو اچي، ۽ رسول اڪرم
 جي اولاد کي سر بازار ههڙي رسوائِي جون ٽڪڻيون
 ڏيئون آهن، تن کي مسلمان سمجهڻ گویا دين سان چٽ
 ڪرڻي آهي. ڪيترا ائين چوڻدا هئا ته بني هاشمين ۾
 اهڙي سولهن ۾ خدا عطا ڪئي آهي جو ٿيڻدي ۽ هر
 طرح جي ٽڪڻين ۾ مبتلا نه به هڙو حسن جهڙو:
 چون ٿيون جو چنڊا اِي پاسي عورتون چون لڳيون ۽

آه اُڀرو بدر ڪامل سولهن جي سردار جو،
 وبا لکي جهنگان ڏليا جا آفتاب ۽ ماهتاب.

مطلب ته اهڙي ڏور ڌار سان آخر حسن جو لورچهر
 هلي مرتضيٰ ۽ فاطمه جو تخت ڇڪر رسول جو وارث
 ڪم بخش ٿيندڙ جي درٻار ۾ پهتو، اڄ پوئو ان فتح
 جي خوشي ۾ وڏي تڪميل سان درٻار ڪئي آهي جنهن
 ۾ شام جي اوري ٻري جا ڪيترائي امير، سردار
 ٻڙهي آهڪر ۽ ڪامورا عمدي لباس ۾ باهتار ۽ ٻيا
 ڪئين تماڪين موجود هئا. سڄي ڌڙي موجب پنهنجن
 جي جاء تي ويٺل هو ۽ سڀني جون نظرون هڪ ڪيل.
 هيون سي باادب ويٺا هئا. اڀرڻ شرابي بادشاهي.
 پوشاڪ ٻائي اچي تخت تي ويٺو ۽ سندس سامهون.

سولي لاله ۾ حضرت امام حسين عليه السلام جنجو سر
 مبارڪ شهيد ليل به آئي رڪيائون سامهون زين العابدين کي
 به آندو ويو چئن طرفن کان خاموشي اهڙي ڇانيل هئي جو
 سڀئي جيڪڏهن بهت تي ڪري پوي ته اللهو آواز
 به ڪر هڪدم ٻڌي سگهجي. اهل بيتن اچي اها
 حالت ڏسي هر هڪ دوست خواه دشمن جي دل
 روتڻي رهي هئي. حضرت امام صاحب کي ڏسي
 ڏاڍي آڪڙ ۽ ٽپڪر سان پنهنجو ٺاهڪ سر مٿي ڪيائون
 ۾ فرعوني آواز ۾ چوڻ لڳو ته خدا جو شڪر آهي جو
 باغين جو خاتمو ٿيو سڀني کان وڏي باغي جو سر اڄ
 ڪاٽيل منهنجي اڳيان رکيو آهي. ان جو بهت ٻڌل
 منهنجي اڳيان آيو آهي. عابد بيمار جواب ڏنو ته
 خدا جو شڪر آهي جو ان مهربان خدا مون کي ۽
 منهنجي اولاد کي ۽ منهنجي سڄي خاندان کي سڀاڻي
 جي امتحان ۾ ثابت قدم رکيو ۽ پختو ڪيو اسان
 پنهنجي نالي محمد الرسول الله علي الله وسلم تي
 خدا وٽان اهل ڪلام پاڪ جي حڪمن جي بهروي
 ڪندي باطل کي نه ڇڏيو ۽ حقانيت تي قائم رهياسون
 ايتري قدر جو پنهنجا سر ڪٽايائون. پنهنجا اڇا
 ڪهاياسون پنهنجو گهر لٽايائون ڦهري لٽايائون اي
 يزيد باد ڪر فرعون ۽ لهرود هي شان شوڪت ۾
 جي نونان گوڙو زور آڏو هڻا پر ڏسو ته سندن ڪهڙي

پاڙي ٿي ۽ اچر الھنجو نالو ڪهڙي اثر سان ماڻھن جي دلھن تي ٻاڏ آھي. تنھنجي حڪومت به ڇنڊ ڏينھن لاءِ آھي ان تي ٽڪير نه ڪر ۽ نه اسان کي ڪا ٽڪليف ڏي ۽ نه خطارت جي نظر سان ڏس. ھي موت اسان جي لاءِ اسلام جي لاءِ عزت جو ورڇ آھي. ڇاڪاڻ ته اسان حق تي وڙھي موت حاصل ڪيو آھي اسلامو ھي ٿيڻ جنھنکي نون ھواري سمجھن او سو اللہ جي عاشقن لاءِ حق ۽ صداقت جي طاھن لاءِ خوشي جي برات آھي. اسين ھن پنھنجي قيد جي سرڪس کي پنھنجن لاءِ ۽ خاندان لاءِ ۽ اسلام لاءِ سڀ کان وڏو عزت ۽ فخر جو ڪارڻ ٿا سمجھون اچر تنھنجي درٻار ۾ ھي جيترا عمدن ڪپڙن ۽ ھٿيارن پندھارن سان موجود آھن سي سڀاڻي قبرن جي حوالي ٿيندا جتي ڪيئن جو ڪاڄ ٿي ويندا پر جيڪڏھن اسان والڳر حق ۽ صداقت جي راھ ۾ مرن ھا ته ضرور خدا وٽ سرخرو ٿين ھا. اسلامو شان شوڪت تنھنجي درٻار جي شان شوڪت کان ڪيئن مرڻا وڌيڪ ھوادو جو ھي شان شوڪت سڀ ٺاڻي آھي ۽ ھو دائمي آھي. ھي اچر جي درٻار جي در تي خوشي جا ٺٺارا وڃي رھيا آھن سي رڳو تنھنجي حياتي ٺاھڻ ان کان اڌ به ڪل خاموشي ٿي ويندي ۽ دل ٻا کان اھي آواز به ڪل فراموش ٿي

دیندا. پڌ اي ازيد ۽ پڌو اي پڌ جي دربار وارا.
 آڌ زين العابدين علي درمياد آهيان حسين شهيد
 کربلا جو پٽ ۽ علي شهر خدا جو پوٽو ۽ محمد پيغمبر
 جو نواسو آهيان. منهنجي گهر جي نوبت ۽ منهنجي
 دربار جو لغار پنجن رستن جي ڀانگ آهي جو
 ههڙي ظلم جي زماني ۾ به پنهنجي وقت پوري ٺهرايل
 وقت نٿي بلند آواز سان وڃي رهيو آهي ۽
 توهين صاحب النبي عزت واسطي سڀني لاءِ
 چڱي ڌڙا لي بهو ٿا اهو توکان پوءِ به بلند رهندو
 آستانن جو تو جهڙا سوين ظالم ۽ توکان سوين
 چڱا ۽ نهڪوڪار حڪمران جي تخت زمين هوندا سي
 پنهنجون نوبتون وڃائيندا پر آڏهن به منهنجي گهر
 هي نوبت هر شهر ۽ هر ڳوٺ ۾ قيامت تاءِ رات ٽينهن
 وڃندي رهندي. پڌ ۽ النجا درباري امام صاحب
 جي هي تقرير پڌي گهڻو حيران ٿي ويا ۽ پڌ ڳالهه
 کي اڏائي ڇڏي هي بهائي سان چوڻ لڳو ته مون کي
 خبر آهي ته ٻي هاشمي ڳالهائڻ ۽ تقرير ڪرڻ جا
 هوشيار آهن، سرتون به ڳالهائڻ ۾ بهڪ هوشيار آهن.
 حضرت امام صاحب چيس ته آئون توکان منهنجي تقرير
 جو داد ڪونه ٿو گهران آئون منهنجي تقرير جي تعريف
 به ڳالهه کي اڏائي نه ڇڏ منهنجو مطلب هي آهي ته
 آڌ سڄڻن اهڙي دربار کي متوجہ ڪرڻ گهران او

جي تو جهڙا باطل پرست ۽ ظالم آهن اهي پنهنجي
 همت تي توبه ڪن ۽ سڳڻن مسلمانن کي مخاطب
 ڪرڻ گهران ٿو ته هو اسانجي خاندان جي قرباني جو
 مثال وٺي آئنده اسلام جي شمع کي روشن رکن.
 يزيد چوڻ لڳو ته تون به پيءُ والڪر ٿلڪيون
 ڳالهيون ڪري منهنجي برخلاف ٿو ڪهرين.

امام صاحب فرمايو ته جن ظالمن اسان سان ظلم
 ڪيو آهي سي سگهو ئي خراب ٿيندا تڏهن ٿاڍي
 ڪاوڙ لڳس ۽ حڪم ڪيائين ته امام صاحب کي وڃي
 شهيد ڪريو تنهن تي اي اي ام ڪلثوم صاحب امام
 صاحبن کي ڪٽي ورائو ۽ يزيد کي چيو ته هن معصوم کي
 مٿس ۽ ٻي گناهه حق هي ڪلهي چوڻ کان شهيد
 ڪرائين ٿو، خدا جي اچڻ واري غضب کان بچ
 ڪر هيترا اهل بيت شهيد ڪرايا اٿئي ته به ٿيندو
 بهت نه پرايو آهي. هڪي خدا جو خوف ڪري سمجهين
 ٿا ته خون جو بدلو خون سان ئي ٿاڻو ٻوڏو. ٻي
 صاحب چئجي اهي چوڻ ڪري بهت خوف لڳس
 ۽ اهو حڪم واپس ورتائين. اي اي صاحب واپس ته خيال
 مٿس ٿيندڙون زالون ۽ ٻار ڇڏا ڪيئن مٿس بهن جي
 گهرن ۾ ويٺا آهن اسين به رسول مڪرم جو اولاد آهيون
 ٿيندڙو ۽ اسان جو ڏاڏو به هڪ آهي. هڪڙي پاسي
 اسين ٽڪائين ۽ مٿي آهيون ٻي پاسي نامتو مردن

جي وڃي ٿو هٿن اسان کي وهاريو آهي اهو به توکي.
ڪو ٺٽو ۽ شرم ٿيو پري تنهن تي ٿڪو ٿيو ۽ حڪم
ڏنا ته فلاڻي جاءِ حرم واسطي پڪڙم سندن حوالي
ڪريو جتي سڀني اهلڪار وڃي رهيا ۽ حضرت امام
صاحب جنجو سر مبارڪ گهرائي ان جي زيارت ڪري
گهڻو رٿا ۽ رڙها، ٻڙن کي گهڻا ٻارانا ۽ بدعاون
ڏنائون. پر هندي پاڻ اصلي هندي وٺي هتي تنهنکي
هلائي بد دعا جو ڪهڙو اثر ٿيندو.

ڪڙي ڏينهن جو ڏڪر آهي ته ٻڙن جي درٻار
۾ حضرت امام صاحب جن به ويٺل هئا ته اوتن جو آواز ٻڌجڻ
آيو ٻڙن جي اٿت امام صاحب جن کي چوڻ لڳو ته ڏس
ته منهنجي پيءُ جو لغارو ڪٿن به وڃي رهيو آهي
توهانجي پيءُ جو لغارو ڪونه ٿو وڃي. امام صاحب
جواب ڏنس ته اهو لغارو هنتر ٿوري وقت لاءِ وڃي
وري بس ٿيندو پر اهو منهنجي پيءُ جو لغارو وڃي
ٿو سو ٻڌج جو ڏينهن قيامت سڌو ههيشه رات ڏينهن
۽ ددعا وڃندو رهي ٿو ته انهن پاڻي واري مسجد ۾ ٻاڪو
آئي حضرت امام صاحب ٻڙن کي چيو ته منهنجي
پيءُ جو اهو لغارو اتي جو ههيشه وڃندو رهندو.
ڪڙي دعويٰ خود ٻڙن امام صاحب جن کي چيو ته.
اساڄو حڪم سڀني ملڪن ۽ سڀني ماڻهن تي هلي ٿو.
۽ ٻي امير گهرائي مان آهون ٿو هٿن پاڻ جو ساڄي

حڪم ٿيا مڃيو. امام صاحب جن فرمايو ته: اڙند توڻي يا تنهنجي وڌن تي قرآن شريف ڪونه نازل ٿيو هو. لکي الله وٽان ڪو وحي نازل ٿيو آهي لڪو اوهانجي گهر ۾ ڪڏهن جبرئيل عليه السلام آيو پر اسان تي اهي سڀ مهربانيون ليل آهن ۽ ڪيتريون آيتون الله تبارڪ و تعاليٰ اسانجي شان ۾ موڪليون آهن اهو جواب ڏيڻ تي اهڙو داء ڪئي ويو جو وري ڳالهائڻ جي به طاقت نه رهيس.

هڪڙي ڏينهن حضرت امام صاحب جن کي چئائين ته اوهان کي جيڪي گهرڻو عجيبي سو اسان کان گهرو، امام صاحب جن فرمايو ته اسان کي شهيدن جا سر مبارڪ ڏيو ته انهن کي دفين ڪرائڻ جو بندوبست ڪجي. ٻيو ته قاتلن جون پالهيون اسانجي حوالي ڪيون وڃن ٿيون ته اسان کي مدينه منور ۾ پهچايو وڃي چوڻون ته سڀاڻي جمع ڏينهن خطبو پڙهڻ جي اجازت ڏيندا. پر اهي ڳالهون قبول ڪيون پهرائين امام صاحبن جي فتنن ۽ امن کي گهرايو ويو پر اهي سڀئي الي ويا هي اسان امام صاحبن کي شهيد ڪونه ڪيو آهي ۽ ڪن ته لوڻ ان کي منهن تي مڇايو ته اهو ڪم اسان تنهنجي ئي چوڻ موجب ڪيو هو نه ته اسانجو امام صاحب سان ڪهڙو رڳو ورود هو. توڙي ڏهن اسان کي حڪم ڏنو ته ڏهن اسان اهو ڪم ڪيو جنهن سان حضرت امام صاحب

جن سمجھي ويا ته هي شرارت سموري هن پليست جي آهي. هاڻي الهي ڳالهه کي در گذر ڪري ڇڏيائون ته جنهنجو به قصور هوندو الله تبارڪ و تعاليٰ هاڻي ان کان عموض و لندو.

ٻئي ڏينهن تي جمع ڏينهن سڀني مسجد ۾ اچي گڏ ٿيا. يزداد جهڙوڪ امام صاحب کي خطبي پڙهڻ جي اجازت ڏني هئي پر اهو خيال آيس ته الائجي ڪهڙيون ڳالهيون خطبي ۾ چوندو تنهنڪري اصلوڪي خطيب کي خطبو پڙهڻ لاءِ حڪم ڏنا جنهن اتي يزداد جي ڪوڙي ساراهه ۽ واڪاڻ ڪئي. تنهن تي امام صاحب هڪل ڪري چيس ته ائين خطبو نه پڙهيو آهي ۽ امام صاحب اتي منبر تي ويٺو. پوءِ ماڻهو جي به مرضي ئي نه هئي امام صاحب خطبو پڙهي. يزداد عام ماڻهن جو خيال ڏسي لاچار خاموش رهيو. امام صاحب جن اول خدا ۽ النبي رسول ۽ اصحابن ۽ اهل بيتن جي ساراهه ڪري پوءِ يزداد جي خلافت ڏي منهن ڪيا ۽ يزداد ڏاڍو ته هاڻي لو ٻڌو فادش اتي سو ڪدم امام ڏي چيا ته دير ئي اتي تڪبير هڻ جو تڪبير هڻي وڃي مصلي تي بيٺو ڏانهن امام صاحب خطبو بند ڪيو. ۽ ماڻهو به سڀ ڪجهه سمجھي رهيا ان وقت کان يزداد خيال ڪيو ته هاڻي امام صاحب جنجو هٿي رهڻ بهتر نه ٿيندو ۽ پاڻ مديني منور جي خواهش به از خود

ٿڌي ڪاري الن ٿڌي سعيو ڪري بندوبست ڪري
 ٿڌي ڪاري جتان امام صاحب جن حرم پاڪ سميت مدينه
 منوره ڏي روانا ٿيا. رات تي ڪربلا جي ميدان ۾ سڀني
 شهيدن جي دفن ڪرڻ جو جائز طريقو وٺي سڄو ڪم
 پورو ڪيائون. حضرت امام حسين عليه السلام جن کي
 جنت البقا ۾ پاڻ جي پرسان دفن ڪرڻ جو بندوبست
 ٿيو. مديني منوره ۾ پوڄڻ تي اٿي جا ماڻهو ڏاڍي سڪ
 ۽ قرب سان سائن ملڻ ۽ سندن تابعداري ڪرڻ لڳا
 پاڻ وري شرع اسلام موجب دين جو ڪم هلائڻ لڳا
 ۽ هميشه ڏيئي جي عبادت ۾ مشغول هئا ۽ دين جو
 وڏو هوم رهي ويو. امام صاحب جن جي مديني وڃڻ
 کان پوءِ يزيد کي اهي ڪوڙهه هي بيماري ٿي ۽
 ڪيائون پڇي ويس جنهن عذاب ۾ رات ڏينهن ڏانهن
 پڇي ٻولي هوس ۽ جهڻن ڪريو تنهن وري نه آيو
 ڏاڍي بدبوءِ ٿي هوس جو پاڻ ۾ سندس ليهڻ به ڪونه
 ڪم ڪندو هو. هن ٻڌو هو ته حدشن ۾ آهي ته جيڪو
 وڏو گنهگار هجي سو جهڪڻ ۾ هڪڙي مقرر اول
 نماز آهي سا ۴۰ ڏينهن پڙهي نه الله تعاليٰ هڪي ڪم
 معاف ڪري ڇڏي ٿيندو ڪري ارادو هوس ته آخر اها
 نماز پڙهان پر قدرت کان هڪي چونڪڙو نه ملڻو هو
 جو ڇڏي اهو نماز جو وقت ٿيندو هو ٿڌي ڪري
 ٿي هوش ٿي ويندو هو آخر عذاب کائي کائي دليال مان

لوقت تمار پھرو ئي مري واور عرب و قس سند من شڪست
 بلڪل ڦري ويئي توبه، نعوذ بالله من شر الذڪر، جن
 ذينهن مشر ه ٿا، الا جي ڪهڙو حال ٺهندو،
 حضرت امام زين العابدين کي فرزند حضرت امام حسين
 باقر رضي الله عنه پيدا ٿيو جو وڏو عالم ڪامل ۽ صاحب
 ڪمالات جو ئي گذريو آهي، الله تبارڪ و تعاليٰ مٿاهي
 حضرت پيغمبر ڪرام جي مسلمانن جي عاقبت ۽ وڃڻي
 ڪري ۽ حب آل اظهر ۽ ساء پورو ٿئي،
 اللهم صلي علي و آل محمد
 جنس پر حسن اعنت بيزيد عليهم السلام

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميرائي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488